

Jójárt Krisztián¹

Út a háborúba

A 2022-es orosz–ukrán háború diplomáciai és katonai előzményei²

A tanulmány Oroszország Ukrajna elleni katonai agressziójának okait és a háborút megelőző egy év diplomáciai és katonai eseménytörténetét ismerteti. Az elemzés első fele a háború értelmezési kereteit járja körül, majd feltárja a konfliktus kirobbanásának okait. A tanulmány második fele pedig bemutatja a háború elkerülésére tett diplomáciai erőfeszítéseket, valamint az orosz támadókontingens kiépülését az ukrán határ közelében a háborút megelőző hónapokban. Az elemzésnek nem célja a háború menetének vagy katonai tapasztalatainak részletes bemutatása, ezért csak röviden összegzi a háború első tíz hónapját.

Kulcsszavak: Oroszország, Ukrajna, orosz–ukrán háború

Road to War – Diplomatic and Military Prelude to the 2022 Russian–Ukrainian War

The study presents the causes of Russia's military aggression against Ukraine as well as the key diplomatic and military momentums that occurred in the last one year preceding the war. The first part of the analysis focuses on the possible interpretations of the war and sheds light on the causes of the conflict. The second part of this study elaborates the diplomatic efforts made to avoid the war and the process of the Russian military build-up along Ukraine's borders in the months before the start of the war. The analysis does not intend to detail the history of the war or its military lessons, thus, it merely provides a short summary of the first ten months of the conflict.

Keywords: Russia, Ukraine, Russia-Ukraine war

Bevezetés

2022. február 24-én hajnalban kezdetét vette a Vlagyimir Putyin által csak sejtelmesen „különleges katonai műveletként” aposztrofált intervenció Ukrajna ellen. A gyors és sebeszi lefejezőcsapást implikáló eufemizmus a valóságban a második világháború óta európai területen zajló legnagyobb és legbrutálisabb háborút hozta el. Miközben az Egyesült Államok hírszerző közössége már 2021 novemberében megkongatta a vészharangot, a szakértők többségének képzeletét meghaladta, hogy az orosz vezetés képes lehet ekkora

¹ Jójárt Krisztián az Nemzeti Köszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet tudományos segédmunkatársa. E-mail: Jojart.Krisztian@uni-nke.hu

² A tanulmány a TKP2021-NVA-16 azonosítószámú NKE HHK pályázat „Alkalmazott katonai műszaki, had- és társadalomtudományi kutatások a nemzetvédelem, nemzetbiztonság területén a Hadtudományi és Honvédtisztképző Karon” pályázat keretében készült.

kockázatot vállalni annak érdekében, hogy kiszorítsa a Nyugatot Ukrajnából, és helyreállítsa Oroszország dominanciáját abban a térségében, amelyet birodalmi érdekszférájának tekint. A nyílt katonai agresszió egy akkor már nyolc éve húzódó háborúban nyitott új fejezetet. A 2014 februárjában a Krím megszállásával kezdődő háború a 2015 elején megkötött második minszki megállapodás után nyugvópontra jutott; a fegyveres konfliktus intenzitása jelentősen csökkent, a frontvonal pedig lényegében befagyott a szerződés által meghatározott úgynevezett kontaktvonal mentén. 2015 februárjától 2022-ig csupán minimális területi változások történtek, és bár a több mint kéttucatnyi fegyverszüneti megállapodás mindegyikét megsértették a felek, a helyzet stabil volt. Moszkva Ukrajnával kapcsolatos alapvető céljai azonban nem változtak meg ez idő alatt. Kijev közeledése a Nyugathoz továbbra is elfogadhatatlan perspektívát jelentett a putyini vezetés számára, miközben a 2014-es agresszió következményeként az orosz eszköztár a nyugati közeledés feltartóztatására jelentősen leszűkült. A tanulmány első fele a háború lehetséges értelmezési kereteit mutatja be, amelyen keresztül ismerteti az orosz stratégiai célokat és a háború okait. A második fele a háborúhoz elvezető egy év diplomáciai és katonai eseménysorozatot mutatja be, és rövid kitekintést ad arról, hogy miként változott meg a stratégiai helyzet a háború első tíz hónapja alatt.

Putyin háborúja?

A háborúval kapcsolatos szakértői diskurzus egyik fő frontvonalát az képezi, hogy az Ukrajna elleni agresszió vajon mennyiben tekinthető Putyin személyes vállalkozásának, és mennyiben tükrözi az a szélesebben vett orosz elit és társadalom meggyőződését, biztonsági igényeit. A dilemma eldöntésének nem csupán elméleti, hanem gyakorlati jelentősége is van. Az eltérő meggyőződés azzal kapcsolatban, hogy a konfliktust Putyin vagy Oroszország háborújának tekintjük-e, alapvetően eltérő stratégiai válaszokat eredményezhet. Azok, akik Putyin személyes „fixációjának” eredményeként értékelik az Ukrajna elleni háborút, feloldozzák az orosz társadalmat a háború bűne alól, mondván, egy korlátok nélküli, autokratikus vezető torz személyes céljai oltarán áldozza fel Oroszország jövőjét, miközben annak polgárait a propagandagépezet megvezeti.³ Putyin cselekedeteit már-már irracionálisnak tekintik, amennyiben az elnök mentális állapotát alapvetően befolyásolhatta a koronavírus-járvány miatti félelemben eltöltött két éves teljes elszigeteltsége.⁴ A súlyos egészségügyi problémáiról szóló, megalapozottnak tűnő feltételezések pedig komoly mértékben kihathattak kockázatvállalási hajlandóságára.⁵ Putyin a háborút megelőző két évben három hosszú, történelmi témájú esszét is írt, ebből kettőben a második világháború okait fejtegette, míg utolsó írásában az ukrán nép létezését tagadta el, sajátos történelemszemléletről téve tanúbizonyságot. E szerint az ukrán

³ Kiss Csaba (2022): *Sz. Bíró Zoltán: Putyin súlyos tragédiába vitte Oroszországot*. [online], Portfolio, 2022. 03. 17. Forrás: portfolió.hu [2023. 01. 05.].

⁴ Sanger, David E. – Troianovski, Anton (2022): *U.S. Intelligence Weighs Putin's Two Years of Extreme Pandemic Isolation as a Factor in His Wartime Mind-Set*. [online], 2022. 03. 05. The New York Times, Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.].

⁵ Rubin, Mihail et al. (2022): *Investigation for Vladimir Putin's 70th Birthday*. [online], Proekt, 2022. 04. 01. Forrás: proekt.media [2023. 01. 05.].

és orosz nép egysége eleve elrendelt, míg az ukránok elkülönülése valamiféle deviancia, a „történelmi normától” való eltérés, amely kizárólag külső hatalmak Oroszország elleni ármánykodásának eredménye.⁶ Kétségtelen, hogy az erősen központosított orosz politikai berendezkedés jellegéből fakadóan a háború megindítása Putyin egyszemélyi döntése volt. Ugyanakkor ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy az orosz elit és a társadalom nagyobb része ne támogatóna az orosz elnököt ebbéli kalandjában, vagy legalábbis ne osztozna azokban a meggyőződéseiben és ambícióiban, amelyek a háború megindítására sarkallták. Noha vannak közvélemény-kutatási adatok a háború népszerűségére vonatkozóan az orosz lakosság körében, autokratikus rendszerekben a kérdezők iránti bizalom hiányából fakadóan ezek aligha tükrözik megbízhatóan a valós attitűdöket, ezért kritikával kezelendők. Háborús helyzetben pedig a hatalommal való egyet nem értés felvállalása még nagyobb kockázattal járhat, ezért az ilyen felmérések eredményeinek publikálása kifejezetten káros lehet, amennyiben azt a képzetet keltik a lakosság háborút ellenző tagjaiban, hogy véleményükkel marginális kisebbségben vannak.⁷ A hatalomtól független közvélemény-kutató, a Levada Központ munkatársai ezzel szemben úgy érvelnek, hogy a felmérések során nem érzékelhető, hogy a háború kitörése óta többen tagadnák meg a válaszádat, Vlagyimir Putyin népszerűsége pedig a 2014-es krími annexióhoz hasonlóan 80% fölé ugrott, és a háború elhúzódásával sem csökkent jelentősen sem az ő, sem pedig a „különleges katonai művelet” támogatottsága: 2022 októberéig mindkettő biztosan 70% felett maradt.⁸ Ráadásul a háborúhoz való hozzáállást tükröző, jóval indirektebb kérdésekre adott válaszok is azt támasztják alá, hogy az orosz társadalom többsége alapvetően támogatja azt. A „különleges katonai művelettel” kapcsolatos domináns szentiment a válaszadók abszolút többségében (51%) az Oroszország iránti büszkeség volt a háború első hónapjában, jelentősen maga mögé szorítva az olyan, a háború támogatottságát még önmagában nem kétségbe vonó érzéseket, mint a félelem és szorongás (31%).⁹ Mindez arra utal, hogy a háború túlmutat Vlagyimir Putyin személyén. Az, hogy a háború relatív társadalmi támogatottsága mögött mennyiben áll az évszázados birodalmi lét alatt kialakult kollektív attitűd, és mennyiben az orosz állami propaganda elmúlt nyolc évben kifejtett hathatós tevékenységének eredménye, lehetetlen megmondani. Azok, akik szerint a háború okai strukturális jellegűek, az előbbi, míg azok, akik Putyin személyét tartják meghatározónak, egyértelműen az utóbbit látják hangsúlyosabb elemnek. Akár így van, akár úgy, valószínűnek tűnik, hogy egy olyan tartós, megszilárdult érzületről van szó, amely nem fog egyik napról a másikra megváltozni.

A fentiekből logikusan az következik, hogy amennyiben abból indulunk ki, hogy az Ukrajna elleni agresszió Putyin háborúja, akkor Vlagyimir Putyin hatalomból való eltűnése automatikusan a háború végét jelenthetné. A történelmi tapasztalat ugyanakkor

⁶ Sz. Bíró Zoltán (2021): *Putyin, a történelm. Ukránok márpedig nincsenek*. [online], Qubit, 2021. 07. 09. Forrás: qubit.hu [2023. 01. 05.].

⁷ Zavadzskaja, Margarita (2022): *On the Harmfulness of Russian Polls*. [online], Ridl, 2022. 05. 04. Forrás: ridl.io [2023. 01. 05.].

⁸ Volkov, Gyenisz – Kolesznyikov, Andrej (2022): *My Country, Right or Wrong: Russian Public Opinion on Ukraine*. [online], Carnegie, 2022. 09. 07. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.] és *Conflict with Ukraine: October 2022*. [online], Levada, 2022. 11. 01. Forrás: levada.ru [2023. 01. 05.].

⁹ *The Conflict with Ukraine*. [online], Levada, 2022. 04. 11. Forrás: levada.ru [2023. 01. 05.].

nem támasztja alá ezt a meggyőződést. Az elhúzóó és költséges háborúk túlnyomó többségét az új vezetők sem tudták vagy akarták lezárni, még demokratikus rendszerekben sem. Ezért a vezetőváltás valószínűtlen, hogy a háború azonnali befejezését eredményezné.¹⁰ Még ha az elit nagy része ténylegesen ellenzi is a háborút, valójában kevés ösztönző van annak befejezésére. A nyugati szankciók feloldása nincs a háború befejezéséhez kötve, ahogy Európa orosz gázzról való leválása sem tűnik reverzibilisnek. A háborús elnök távozása tehát a konfliktus lezárásának csupán szükséges, de nem elégséges feltételét teremtené meg. Máshogy vélekednek azok, akik szerint a háború túlmutat Putyin személyén, és annak forrása strukturális okokban, az orosz birodalmi mentalitásban, illetve ontologikus biztonságban,¹¹ más szóval azon történelmileg megszilárdult rutinban és viselkedési mintában keresendő, amely meghatározza a mindenkori orosz vezetésnek a vélt vagy valós fenyegetésekre adott reakcióit. Szerintük a kauzalitás épp fordított: nem Vlagyimir Putyin bukása eredményezné a háború lezárását, hanem a katonai vereség lenne az a sokkhatás, amely elhozná a Putyin-rendszer végét és megnyitná az utat a politikai átalakulás előtt. Érvüket szintén a történelmi tapasztalatra alapozzák, amely szerint az európai nagyhatalmak is utolsó imperialista háborújuk elvesztése után váltak valódi demokráciává. Oroszország esetében pedig minden jelentős reformidőszakot egy katonai vereség előzött meg.¹² Valójában azonban egyáltalán nem evidens, hogy egy látványos katonai kudarc Putyin bukásához vezetne.¹³ A történelmi tapasztalat alapján az autokratikus vezetők nagyjából fele képes megőrizni hatalmát egy katonai vereséget követően is. A politikai átalakulást pedig nem önmagában a katonai kudarc kényszeríti ki, hanem a korábban befolyásos járadékvadász érdekcsoportok jelentős meggyengülése és az elitek valós szándéka a politika megreformálására.¹⁴

Akció vagy reakció? Újjáéledő orosz imperializmus vagy orosz biztonsági aggodalmak

A másik fő vita ott húzódik, hogy a háború okát az orosz birodalmi újjáéledésben, vagy egy fenyegetésre adott reakcióként látjuk. Utóbbi értelmezést talán a legkövetkezetesebben John Mearsheimer, a nemzetközi kapcsolatok elméletének offenzív realista iskolájához tartozó gondolkodó képviseli. Szerinte az Egyesült Államok elhibázott politikáját terheli a felelősség azért, hogy a liberális hegemonia kiterjesztésével akaratlanul kiprovokálta a fegyveres konfliktust azzal, hogy nem vette figyelembe az orosz biztonsági aggodalmakat. Fontos hangsúlyozni, hogy ez nem azt jelenti, hogy Ukrajna Oroszország biztonságára konkrét fenyegetést jelentett volna. Azt maga Mearsheimer is elismeri, hogy

¹⁰ Cochran, Shawn (2022): *Will Putin's War in Ukraine Continue Without Him?* [online], War on the Rocks, 2022. 10. 10. Forrás: warontherocks.com [2023. 01. 05.].

¹¹ Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.

¹² Snyder, Timothy (2022): *Ukraine Holds the Future. The War Between Democracy and Nihilism*. [online], Foreign Affairs, 2022. 09. 06. Forrás: foreignaffairs.com [2023. 01. 05.].

¹³ Baunov, Alekszandr (2022): *Do not Mistake Kherson Retreat for a Crack in Putin's Armour*. [online], Financial Times, 2022. 11. 10. Forrás: ft.com [2023. 01. 05.].

¹⁴ Gelman, Vlagyimir (2022): *Когда поражения полезны?* [online], Vlagyimir Gelman Telegram csatornája, 2022. 11. 03. Forrás: t.me [2023. 01. 05.].

a NATO és az Európai Unió bővítése nem Oroszország ellen irányult, és nem is jelentett objektív fenyegetést Moszkva biztonságára. A NATO hidegháború utáni bővítéséről akkor döntöttek, amikor Oroszország még gyenge volt. Ezért nem is Oroszország feltartóztatása állt a döntés hátterében, hanem a liberális hegemonia kiterjesztése egy olyan régióra, amelyben a Szovjetunió felbomlásával megszűnt az addigi stabilitást garantáló hierarchikus rend, és a helyén kialakult hatalmi vákuum káosszal fenyegetett.¹⁵ Mearsheimer ugyanakkor úgy érvel, hogy Oroszország, nem pedig a Nyugat dolga eldönteni azt, hogy mit tekint fenyegetésnek biztonságára nézve.¹⁶ Természetesen joggal merül fel a kérdés, hogy milyen mértékig kell figyelembe venni a Nyugatnak az orosz biztonsági érdekeket, különösen akkor, ha azokat kevésbé a külső tényezők, mint inkább az évszázadok alatt kialakult meggyőződések határozzák meg. Az orosz ontologikus biztonság három fő pillére az erős vezető által megtestesített stabil állam, a birodalmi identitás és a nagyhatalmi státusz. Ez utóbbi tekintetében Oroszország számára hagyományosan fontos volt az, hogy nagyhatalmi rangját a nálánál fejlettebb európai hatalmak is elismerjék.¹⁷ Kétségtelen, hogy a jövőjét a nyugati integrációs szervezetekben kereső Ukrajna e három identitásképző elem mindegyikét fenyegette. Egyrészt az orosz birodalmi identitás egyik meghatározó elemét jelenti az, hogy Ukrajna része annak a közös kulturális-politikai térnek, amelyre Moszkva az utóbbi években egyszerűen csak „orosz világgént” hivatkozott. Ez ugyan nem feltétlenül jelenti azt, hogy Ukrajna területileg is Oroszország része kell hogy legyen, de Ukrajna politikai szuverenitásának korlátozását mindenképp. Az, hogy az Ukrajna feletti ellenőrzés az orosz birodalmiság peremfeltétele ráadásul nemcsak az orosz kollektív identitásban rögzült elem, de Nyugaton is széles körben osztott vélekedés. Zbigniew Brzezinski, Jimmy Carter egykori nemzetbiztonsági tanácsadója például úgy fogalmazott *A nagy sakktábla* című könyvében, hogy Ukrajna nélkül Oroszország legfeljebb ázsiai, de semmiképpen sem eurázsiai birodalom.¹⁸ Másutt pedig azt írta, hogy Oroszország nem lehet egyszerre birodalom és demokrácia is, Ukrajnával viszont automatikusan birodalomná válik.¹⁹ Vagyis a Kijev feletti orosz kontroll egyben az orosz nagyhatalmi státusz explicit kifejeződése is a Nyugat szemében. Brzezinski gondolatait nemcsak, hogy jól ismerik Moszkvában, de arra egyenesen konkrét stratégiaként, „Brzezinski-doktrínaként” hivatkoznak mind a mai napig.²⁰ A mai Ukrajna területének orosz érdekszférából való kiszakítása egyfajta történelmi toposz, amellyel a Lengyel–Litván Nagyfejedelemség

¹⁵ Bogdanov, Alekszej (2017): *Preserving Peace Among the Great Powers: Russia's Foreign Policy and Normative Challenges to the International Order*. In: Roger E. Kanet (szerk.): *The Russian Challenge to the European Security Environment*. Cham: Palgrave Macmillan, 37–59.

¹⁶ Mearsheimer, John. J. (2014): *Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault. The Liberal Delusions That Provoked Putin*. [online], Foreign Affairs, 2014. 08. 18. Forrás: foreignaffairs.com [2023. 01. 05.].

¹⁷ Kanet, Roger E. – Moulioukova, Dina (2021): *Russia and the World in the Putin Era. From Theory to Reality in Russian Global Strategy*. London: Routledge, 12., 24.

¹⁸ Brzezinski, Zbigniew (1997): *The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostategic Imperatives*. New York: Basic Books, 46.

¹⁹ Brzezinski, Zbigniew (1994): *The Premature Partnership*. [online], Foreign Affairs, 1994. 03. 01. Forrás: foreignaffairs.com [2023. 01. 05.].

²⁰ Vaszilcsuk, Tatyana (2017): «Бжезинский был нашей занимательной геополитикой» Глеб Павловский и Василий Жарков на смерть Збигнева Бжезинского. [online], Novaja Gazeta, 2017. 05. 27. Forrás: novaygazeta.ru [2023. 01. 05.].

és az Osztrák–Magyar Monarchia után most az Egyesült Államok is megpróbálkozik.²¹ Az ukrán identitás megerősödését az orosz vezetés nem organikus, belső folyamatnak látja, hanem ellenséges nagyhatalmak Oroszországgal szembeni stratégiájának. Az „anti-Oroszország” létrehozása – ahogy Putyin a Nyugat Ukrajnával kapcsolatos terveire hivatkozik – jóval több mint egy Oroszországgal szembeni katonai hídfőállás. Az egy civilizációs alternatívát is jelent a posztszovjet térség, és végső soron maga Oroszország számára is, amennyiben az a bizánci mintától eltérő államszerveződési modellt kínál fel.²² Ez az orosz birodalmi és nagyhatalmi identitás mellett az ontologikus biztonság harmadik elemét, a centralizált, autokratikus államszervezési modellt is kikezdi. Más szóval, amennyiben Ukrajna nyugati típusú, sikeres demokráciává válna, az rezsimbiztonsági szempontból is kihívást jelenthetne az autokratikus orosz vezetés számára. E tekintetben nem csak, és nem is elsősorban a NATO, hanem sokkal inkább az Egyesült Államok demokráciaterjesztésében, illetve az Európai Unió Keleti Partnerségében látta a fő fenyegetést az orosz vezetés a 2000-es évek közepétől-végétől.²³ Ukrajna NATO-csatlakozásának perspektíváját is sokkal inkább politikai-ideológiai fenyegetésként érzékelték Moszkvában. A NATO-tagság olyan végleges politikai átalakulást jelentett volna ugyanis, amely ellehetlenítette volna az „orosz világhoz” való visszatérést. Dmitrij Trenyin szavaival, Ukrajna NATO-tagsága valóban fenyegetés volt, de nem katonai, hanem inkább „geopolitikai és geokulturális” természetű.²⁴ Összességében tehát Oroszország Ukrajna elleni háborúja Moszkva nézőpontjából valóban értelmezhető preventív háborúként. Csakhogy ez a „preventív háború” kizárólag a birodalmi logika mentén és stratégiai időtávon keresztül értelmezhető, és nem pedig konkrét és elkerülhetetlenül bekövetkező fenyegetés elhárításaként. A putyini vezetés által érzékelt fenyegetések nem Oroszország fizikai biztonságára, hanem birodalmi identitására nézve jelentettek tényleges veszélyt. Az orosz–ukrán háború logikailag beleillik a szovjet birodalom felbomlásának hosszú, és a közhiedelemmel ellentétben nagyon is konfliktusos folyamatába.²⁵ Vagyis Ukrajna emancipációja, leválása az orosz befolyási övezetről a Szovjetunió széthullásának egyik – és korántsem biztos, hogy utolsó – állomása, ami ellen Moszkva igyekszik utóvédharcot vívni. Ukrajna orosz érdekszférából való kiszakadásának valós, de elvont „fenyegetését” az orosz vezetés igyekezett nagyon is kézzelfogható, ám hamis biztonsági fenyegetésekre lefordítani a propaganda szintjén. Ilyen hamis vád volt többek között a Kijev által folytatott oroszok elleni népiirtás, a fegyvercélú nukleáris program, a szlávok elleni vírusok kifejlesztésén dolgozó titkos amerikai laboratóriumok Ukrajna területén, vagy az amerikai támadófegyverek ukrainai telepítése. Mindeközben a sorok között az imperialista ambíciók félreérthetetlen megnyilvánulása volt az, amikor Putyin elnök Lenin és a bolsevikok történelmi hibájáról

²¹ President of Russia (2021): *Article by Vladimir Putin “On the Historical Unity of Russians and Ukrainians”*. [online], 2021. 07. 12. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.].

²² Анти-Россия. А это что-то плохое? Meduza Szignal hírlevél. 2022. 11. 16.

²³ Rác András (2020): *Oroszország biztonságpolitikai törekvései a posztszovjet térségben*. [online], SVKK Védelmi Tanulmányok, 2020/3., 14–17. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2023. 01. 05.].

²⁴ Trenyin, Dmitrij – Csernyenko, Jelena (2022): *Are We On the Brink of War? An Interview With Dmitri Trenin*. [online], Carnegie, 2022. 01. 29. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.].

²⁵ Gondoljunk csak a tádzsik polgárháborúra vagy mindazon kisebb-nagyobb, a szovjet felbomlást kísérő fegyveres konfliktusokra, amelyek a későbbiekben Moszkva asszisztálásával úgynevezett befagyott konfliktusokká váltak.

értekezett, minthogy az 1922-es szovjet alkotmány biztosította a tagköztársaságok jogát a kiválásra, és ezzel – mint fogalmazott – „időzített bombát” helyeztek a Szovjetunió alá.²⁶ Az is beszédes, hogy az orosz elnök éppen azt a Vlagyimir Megyinszkij volt kulturális minisztert nevezte ki a háború elején Ukrajnával folytatott tárgyalások vezetővé, aki valószínűleg egyike azon „szellemiróknak”, akik Putyin fentebb idézett három történelmi témájú esszéjének valódi szerzői.²⁷

Gyülekező viharfelhők – a 2014 utáni status quo Oroszország számára elfogadhatatlan

Oroszország a 2014-es nyugatos politikai fordulatot követően megszállta és magához csatolta a Krím félszigetet, majd háborút szított Kelet-Ukrajnában. A lépéssel Moszkva igyekezett preventív módon elhárítani annak veszélyét, hogy Kijev a NATO tagja lehessen, ahogy tette ezt 2008-ban Grúzia esetében is.²⁸ Bár a megoldatlan területi vita ab ovo nem jelenti automatikusan a NATO-csatlakozás kizárását – a NATO 1995-ös bővítési tanulmánya úgy fogalmaz, hogy az etnikai vagy területi viták lezárása feltétel lehet annak eldöntésekor, hogy meghívást kap-e az adott állam a Szövetségbe²⁹ –, lévén politikai döntésről van szó, nehezen elképzelhető, hogy a tagállamok egyhangúlag támogatnák egy lezáratlan konfliktus importálását a NATO-ba. Az a politikai rendezési terv pedig, amelyet Oroszország a konfliktus lezárása érdekében szorgalmazott, az Ukrajna feletti befolyásának intézményesítésével zárta volna ki Kijev euroatlanti közeledését. Ez volt a 2014 szeptemberében aláírt minszki megállapodás, illetve az ennek végrehajtásához szükséges intézkedéscsomagot elfogadó Minszk-2. Moszkva az ukrán szuverenitás megszüntetésének eszközét látta a minszki megállapodásokban, nem ok nélkül. A Debalcevénél elszenvedett súlyos ukrán katonai vereség 2015 elején, illetve az európai nagyhatalmak, Németország és Franciaország vágya a mielőbbi fegyverszünetre lehetővé tette az orosz vezetés számára, hogy a Minszk-2 megállapodásban Ukrajna szuverenitását súlyosan sértő rendezési menetrendet fogadtasson el. A megállapodás politikai rendezési terve alapján a két szakadár terület, az úgynevezett Donyecki és Luganszki Népköztársaság³⁰ különleges jogi státuszt kapott volna, és így integrálódott volna vissza Ukrajnába. Az orosz stratégiai cél Ukrajna föderalizálása volt, a Moszkva-barát két szakadár terület

²⁶ President of Russia 2021.

²⁷ Hill, Fiona – Stent, Angela (2022): *The World Putin Wants. How Distortions About the Past Feed Delusions About the Future*. [online], Foreign Affairs, 2022. 08. 25. Forrás: [foreignaffairs.com](https://www.foreignaffairs.com) [2023. 01. 05.]. Megyinszkij zavaros eszmefuttatását a Szovjetunió második világháborús szerepéről lásd Sz. Bíró Zoltán (2020): *A történelem ígézetében: az emlékezetpolitika fordulatai Gorbacsovától Putyinig*. [online], Történelemtanárok Egylete, 2020. 11. 23. Forrás: [tte.hu](https://tete.hu) [2023. 01. 05.].

²⁸ Rác 2020: 9.

²⁹ NATO (1995): *Study on NATO Enlargement*. [online], 1995. 09. 03., 6. pont. Forrás: [nato.int](https://www.nato.int) [2023. 01. 05.].

³⁰ A szerző a következetesség végett a két úgynevezett népköztársaság nevének magyar átírásakor az orosz kiejtés szerinti alakot veszi figyelembe, nem pedig a köznyelvben elterjedt, és meglehetősen következtelenül használt vegyes „Donyecki Népköztársaság” (orosz hangzás szerinti forma) és „Luhanszki Népköztársaság” (ukrán hangzás szerinti forma) átírási formát. Ez semmiképp sem tükrözi a szerző politikai álláspontját. Az azonos nevű ukrán megyék – amelyeknek de jure a két szakadár terület is részét képezi – az ukrán kiejtés (Doneck és Luhanszk) szerint fordulnak elő a szövegben.

visszaintegrálásával pedig az ukrán külpolitika feletti vétó biztosítása.³¹ Mind az ukrán vezetés, mind pedig a társadalom túlnyomó része pontosan felismerte, hogy ez Ukrajna Nyugathoz való közeledésének végét jelentené. Még ha szándékában állt is volna a kijevi vezetésnek a minszki megállapodások végrehajtása, az politikai öngyilkossággal ért volna fel, ahogy azt a Porosenko által 2015 nyarán benyújtott alkotmánymódosítás-tervezetet követő utcai zavargások is illusztrálták.³² Az ukránok abszolút többsége következetesen ellenezte a „különleges státusz” biztosítását a Donbasz számára.³³ Míg nyilvánosan kiálltak a minszki megállapodások mellett, valójában annak implementációját sem Kijev, sem pedig Washington nem támogatta.³⁴ Mivel azonban a Moszkva elleni nyugati szankciók a minszki megállapodásokhoz voltak kötve, ezért Kijevnek aligha állt érdekében kilépni azokból.³⁵ Ezzel az orosz vezetés is tökéletesen tisztában volt, amely ugyan 2014–2015-ben rá tudta venni Ukrajnát a megállapodások aláírására, de azok végrehajtását nem tudta kikényszeríteni az azt követő nyolc évben. A béke ígéréssel a 2019-es elnökválasztást megnyerő Volodimir Zelenszkij ukrán elnök látványos lépéseket tett a rendezés irányába, még abban az évben tető alá hozva egy fogolycserét, valamint aláírva az ukrán részről sokat kritizált úgynevezett Steinmeier-formulát, amely a minszki megállapodások tekintetében állított fel sorrendiséget a kötelezettségek végrehajtása tekintetében.³⁶ A normandiai négyek december 9-ei találkozásán a felek megerősítették annak szükségességét, hogy a Steinmeier-formula belekerüljön az ukrán jogrendszerbe.³⁷ Majd 2020 nyarán sor került egy újabb tűzszüneti megállapodásra, amely a korábbiakkal ellentétben tartósnak bizonyult, látványosan csökkentve a tűzszünetesértések számát. Feltehetően a fegyverszünet tartósságában az is közrejátszott, hogy Moszkva figyelmét lekötötte az augusztusi belorusz elnökválasztást követő politikai válság, illetve az őszi hegyi-karabahi háború.³⁸ A relatíve nyugodt helyzet kielégítő volt a Zelenszkij-féle ukrán vezetés számára: a tűzszünet és a fogolycserék látványos eredményt jelentettek, anélkül, hogy az újabb megígért vállalásokon túlmenően érdemi lépéseket tett volna az ukrán szuverenitást sértő politikai

³¹ Allan, Duncan (2020): *The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine*. [online], Chatham House, 2020. 05., 12–13. Forrás: chathamhouse.org [2023. 01. 05.].

³² Allan 2020: 14.

³³ Lásd *Citizen's Attitudes to the Situation in Donbas*. [online], Razumkov Központ, 2016. Forrás: razumkov.org.ua [2023. 01. 05.] és *Громадська думка про ситуацію на Донбасі та шляхи відновлення суверенітету України над окупованими територіями (соціологія)*. [online], Razumkov Központ, 2019. 10. 11. Forrás: razumkov.org.ua [2023. 01. 05.].

³⁴ Brunson, Jonathan (2019): *Implementing the Minsk Agreements Might Drive Ukraine to Civil War. That's Been Russia's Plan All Along*. [online], War on the Rocks, 2019. 02. 01. Forrás: warontherocks.com [2023. 01. 05.].

³⁵ *Timeline – EU Restrictive Measures against Russia over Ukraine*. [online], Európai Tanács, 2022. 12. 16. Forrás: consilium.europa.eu [2023. 01. 05.].

³⁶ Raphelson, Samantha (2019): *Russia and Ukraine Conduct Prisoner Exchange, Renewing Hopes for Talks*. [online], NPR, 2019. 09. 07. Forrás: npr.org [2023. 01. 05.] illetve Miller, Christopher (2019): *Explainer: What Is The Steinmeier Formula – And Did Zelenskiy Just Capitulate To Moscow?* [online], Radio Free Europe Radio Liberty, 2019. 10. 02. Forrás: rferl.org [2023. 01. 05.] A Steinmeier-formula alapján Kijev ideiglenes jelleggel biztosította volna a Donbasz különleges státuszát, amely az EBESZ által felügyelt választásokat követően állandósult volna, amennyiben az EBESZ elfogadja a választások tisztaságát. Ukrajna ezt követően állíthatta volna vissza ellenőrzését az orosz–ukrán határ donbaszi szakasza felett.

³⁷ *Paris “Normandie” Summit*. [online], Élysee Palota, 2019. 12. 09. Forrás: elysee.fr [2023. 01. 05.].

³⁸ Poliscsuk, Olha – Holcomb, Franklin (2020): *Breaking the Pattern: The Relative Success of the Latest Ceasefire Agreement in Ukraine*. [online], Armed Conflict Location & Event Data Project, 2020. 11. 24. Forrás: acleddata.com [2023. 01. 05.].

rendezés irányába. Mindeközben az azt megelőző öt év alacsony intenzitással zajló állásháborúja Moszkva szándékaival ellentétben nem akadályozta meg Kijev Nyugathoz való közeledését, ami többek között fegyverszállítások formájában (Javelin harcocsielhárító rakéták, Bayraktar TB2 drónok, járőrhajók stb.), valamint a NATO Enhanced Opportunities Partner státusz elnyerésében is megnyilvánult.³⁹ Moszkva ez utóbbi fejleményt úgy értékelte, hogy bár Ukrajna nem lesz a NATO tagja, a kiemelt partneri státusz megnyitja az utat annak, hogy a NATO jelen legyen Ukrajnában.⁴⁰ A NATO-n kívüli mélyülő, bilaterális katonai együttműködés pedig sok szempontból rosszabb volt az orosz vezetés számára, hiszen az kevésbé volt transzparens, mintha az a Szövetség keretében zajlott volna. Amennyiben pedig az Egyesült Államok fő NATO-n kívüli szövetségesevé vált volna, az lényegében minden akadályt lebontott volna a Washingtonnal való katonai együttműködés előtt.⁴¹

Vagyis míg a status quo elfogadható volt mind Ukrajna, mind pedig nyugati partnerei számára, addig az orosz vezetésnek korántsem állt érdekében a fegyverszünet fenntartása az általa erőltetett politikai rendezés nélkül. Ennek hamarosan hangot is adott, amikor 2021. január 18-án Szergej Lavrov külügyminiszter úgy fogalmazott, hogy Berlin és Párizs nem képes, vagy nem hajlandó rákényszeríteni „protezsáltjaikat Kijevben” arra, hogy fejezzék be a minszki megállapodások aláírását. Majd úgy zárta gondolatát, hogy amennyiben a céljuk Oroszország feltartóztatása, és ezzel összhangban nem akarják kritizálni az ukrán vezetést, úgy mondják meg nyíltan, és akkor „mi is máshogy alakítjuk majd saját tevékenységeinket ebbe az irányba”.⁴² Lavrov szavainak rövidesen a tűzszünetértékek számának radikális emelkedése adott nyomatékot, majd márciustól korábban nem látott léptékű orosz csapatösszevonás vette kezdetét az ukrán határ közelében. Mindeközben február elején Zelenskij elnök szankciókkal lehetetlenné tette el Putyin közeli barátjának, Viktor Medvedcsuknak a médiabirodalmát, majd májusban a bíróság házi őrizetbe helyezte.⁴³ A feszültséget végül Biden elnök Vlagyimir Putyinnal folytatott április 13-ai telefonbeszélgetése oldotta fel, amelyben találkozózt ajánlott orosz partnerének.⁴⁴ Szergej Sojgu védelmi miniszter kilenc napra rá bejelentette, hogy a harckészültségi gyakorlat elérte kitűzött célját, és megkezdik az alakulatok visszavonását állandó állomáshelyeikre.⁴⁵ Sojgu ugyanakkor hozzátette, hogy a 41. összefegyvernemi hadsereg haditechnikáját nem vonják vissza, mivel az alakulat részt vesz majd az őszi Zapad hadgyakorlaton.

³⁹ *Trade Registers*. [online], SIPRI, Forrás: sipri.org [2023. 01. 05.] és NATO (2020): *NATO Recognises Ukraine as Enhanced Opportunities Partner*. [online], 2020. 06. 12. Forrás: nato.int [2023. 01. 05.].

⁴⁰ Frolov, Vlagyimir (2021d): *Can Russia and NATO Come to an Agreement?* [online], Carnegie, 2021. 12. 22. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.].

⁴¹ Frolov 2021d.

⁴² Az Oroszországi Föderáció Külügyminisztériuma (2021): *Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Лаврова в ходе пресс-конференции по итогам деятельности российской дипломатии в 2020 году, Москва, 18 января 2021 года*. [online], 2021. 01. 18. Forrás: mid.ru [2023. 01. 05.].

⁴³ Szorokin, Olekszij (2021): *Zelensky Bans Media Empire Associated with Putin's Friend Medvedchuk*. [online], Kyiv Post, 2021. 02. 03. Forrás: kyivpost.com [2023. 01. 05.] és *Court Places Medvedchuk under House Arrest: What is Happening?* [online], Ukraine Crisis, 2021. 05. 14. Forrás: uacrisis.org [2023. 01. 05.].

⁴⁴ Jójárt Krisztián (2021): *A Biden-adminisztráció első fél évének Oroszország-politikája*. *Nemzet és Biztonság*, 14(2), 8.

⁴⁵ *Defense Chief Ends Large-Scale Drills in Russia's South After Goals Achieved*. [online], TASZSZ, 2021. 04. 22. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.].

Az amerikai–orosz csúcstalálkozóra végül június 16-án került sor Genfben, ahol Biden elnök is kiemelte, hogy folytatni kell a diplomáciai erőfeszítéseket a minszki megállapodásokkal kapcsolatban.⁴⁶ Az orosz szándék az lehetett, hogy megpróbálják átruházni Washingtonra a felelősséget a minszki megállapodások végrehajtásáért.⁴⁷ Más szóval, miután a Kremlben úgy látták, hogy az európai hatalmaknak nincs érdemi befolyásuk az ukrán vezetésre, az Egyesült Államokkal próbáltak meg egyezkedni Ukrajna feje fölött. Ennek szándékát meglehetősen profán, már-már vulgáris módon juttatta kifejezésre egy rövid cikk formájában a volt elnök és miniszterelnök, a Biztonsági Tanács elnökhelyettesi pozícióját betöltő Dmitrij Medvegyev. Írásában úgy fogalmaz, hogy értelmetlen a vazal-lussal egyezkedni, közvetlenül annak hűbérurával kell szót érteni, arra utalva ezzel, hogy Ukrajnát az orosz vezetés nem tekinti szuverénnek, csupán az Egyesült Államok bábjának.⁴⁸ Mindeközben nem egészen egy hónappal a genfi találkozó után Putyin elnök a már fentebb idézett, az ukrán és orosz nép egységéről szóló történelmi dolgozatában kifejtette, hogy orosz részről mi volna az Ukrajnával való együttélés feltétele. Mint fogalmaz, nem elfogadható Moszkva számára, hogy az ország külső hatalmak érdekérvényesítési eszköze legyen vele szemben, ezért Ukrajna tényleges szuverenitása kizárólag Oroszországgal partnerségben képzelhető el.⁴⁹ Vlagyimir Frolov orosz külpolitikai elemző ezeket a feltételeket Ukrajna „finlandizációjaként” foglalta össze: a Krím feletti orosz fennhatóság elismeréséért, a Donbasz politikai és kulturális autonómiájáért, valamint Ukrajna semleges státuszáért és katonai képességeinek korlátozásáért cserébe Moszkva elismerné – a Krím kivételével – Ukrajna területi határait, és nem avatkozna bele szomszédja belügyeibe. Frolov szerint Putyin hosszú esszéjének lényege a tárgyalásra való felhívás volt. És bár ő is elismerte, hogy a felkínált végleges rendezési ajánlat aligha lehetett vonzó Zelenszkij számára, a tavaszi csapatösszevonás azt demonstrálta, hogy ennek alternatívája egy nagy léptékű háború lehet.⁵⁰

Az orosz vezetés azt várhatta, hogy az új amerikai adminisztráció hajlandó lesz nyomást gyakorolni Kijevre annak érdekében, hogy stabil európai biztonsági helyzettel a háta mögött végre Kínára összpontosíthassa figyelmét és erőforrásait. Arra számítottak, hogy miután Biden elnök a júniusi csúcstalálkozáson kimondta, hogy a minszki megállapodások implementációja kell hogy képezze az ukrainai rendezés alapját, Washington hajlandó lesz konkrét lépéseket is tenni ennek elősegítése érdekében.⁵¹ Az USA afganisztáni fiaskója csak tovább erősítette az orosz vezetésnek a Nyugat gyengeségéről és a liberális világrend

⁴⁶ *Remarks by President Biden in Press Conference.* [online], The White House, 2021. 06. 16. Forrás: whitehouse.gov [2023. 01. 05.].

⁴⁷ Baunov, Alekszandr (2021): *Will Putin Get What He Wants on Ukraine?* [online], Carnegie, 2021. 12. 09. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.].

⁴⁸ Medvegyev, Dmitrij (2021): *Почему бессмысленны контакты с нынешним украинским руководством. Пять коротких полемических тезисов.* [online], Kommerszant, 2021. 10. 11. Forrás: kommersant.ru [2023. 01. 05.].

⁴⁹ President of Russia 2021.

⁵⁰ Frolov, Vlagyimir (2021a): *Финляндизация Украины. О чем на самом деле «историческая» статья Путина (и два телеинтервью).* [online], Republik, 2021. 07. 19. Forrás: republic.ru [2023. 01. 05.].

⁵¹ Frolov, Vlagyimir (2021b): *Сдерживай и вовлекай. Зачем Нуланд приезжала в Москву и как она будет давить на Киев.* [online], Republik, 2021. 10. 14. Forrás: republic.ru [2023. 01. 05.].

hanyatlásáról szóló meggyőződését.⁵² Egyben megkérdőjelezte Washington elkötelezettségét szövetségei irányába. Nyikolaj Patrusjev, a Biztonsági Tanács titkára és Putyin elnök egyik legfőbb bizalmasa például nyíltan párhuzamot vont Afganisztán és Ukrajna között, arra figyelmeztetve, hogy hiába élvezte Afganisztán az USA NATO-n kívüli fő szövetségi státuszát, ez nem mentette meg a kabuli vezetést, ahogy Amerika „kijevi pártfogóit” sem fogja.⁵³ Hiába intettek óva attól józan orosz külpolitikai elemzők, mint Dmitrij Szuszlov, hogy az afganisztáni kivonulást összetévesszék az Egyesült Államok eltökéltségének hiányával. Mint írta, Afganisztánt éppen azért adhatta fel könnyen Washington, mert pontosan tudta, hogy a hatalmi vákuumot nem Kína vagy Oroszország fogja betölteni. Ukrajna azonban, Grúziával együtt, az Oroszországgal szembeni geopolitikai küzdelemben kulcsszerepet tölt be.⁵⁴ Patrusjev kijelentése is azt támasztja alá, hogy miközben az ukrajnai folyamatok hosszú távon Moszkva számára kedvezőtlenül alakultak, a tágabb nemzetközi környezetben számos olyan tényező együttállása következett be, amely kedvezett az asszertív orosz fellépésnek, vagy legalábbis a putyini vezetés ekként értékelte. A kaotikus afganisztáni kivonulás mellett ilyen volt Angela Merkel távozása és az új német koalíciós kormány felállása, a francia elnökválasztás 2022-ben, valamint Európa korábban nem látott mértékű ráutaltsága Oroszországra a földgázszállítás tekintetében.⁵⁵ Ez utóbbit Oroszország tovább fokozta azzal, hogy 2021 szeptemberétől csökkentette az Európába irányuló gázszállítás volumenét.⁵⁶

Út a háborúba

Diplomáciai erőfeszítések a háború elkerülésére

Miután a nyár eredménytelenül telt el Moszkva számára, októberben ismét gyanús erőátcsoportosításokba kezdett. Ezzel párhuzamosan az orosz fél igyekezett tovább növelni a nyomást diplomáciai fronton. Szergej Lavrov külügyminiszter szeptember elején jelezte, hogy Moszkva nem érdekelt a normandiai négyek találkozásában „pusztán a találkozó kedvéért”, miután Ukrajna a két évvel korábban lefektetett megállapodásokat sem hajlandó végrehajtani.⁵⁷ Két hónappal később pedig, a november 11-ére kitűzött találkozó meghiúsulásáért igyekezett a felelősséget Párizsra és Berlinre hárítani, nyilvánosságra

⁵² Lo, Bobo (2022): *Rewinding the Clock? US-Russia Relations in the Biden Era*. [online], Ifri, 2022. 02., 14. Forrás: ifri.org [2023. 01. 05.]

⁵³ *Патрушев допустил повторение афганского сценария на Украине*. [online], Izvesztyija, 2021. 08. 19. Forrás: iz.ru [2023. 01. 05.]. Ukrajna a tanulmány írásának pillanatában még nem kapta meg az Egyesült Államok NATO-n kívüli fő szövetségi státuszt.

⁵⁴ Szuszlov, Dmitrij (2021): *New Paradigm of US Foreign Policy and Relations with Russia*. [online], Valдай Klub, 2021. 11. 17. Forrás: valdaiclub.com [2023. 01. 05.].

⁵⁵ Lo 2022: 19–20.

⁵⁶ *Orosz és ukrán gazdasági helyzet, európai gázellátás vs. szankciók – Deák András*. [online], Inforádió Aréna, 2022. 07. 27. Forrás: youtube.com [2023. 01. 05.].

⁵⁷ *Russia Does Not Need Normandy Quartet's Meeting for Meeting's Sake – Lavrov*. [online], TASZSZ, 2021. 09. 06. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.].

hozva a felekkel folytatott 28 oldalnyi bizalmas levelezést.⁵⁸ A diplomáciai gyakorlatban szokatlan lépés egyben jelezte: Moszkva nem kíván tovább az európai hatalmakkal egyezkedni. November 18-án Putyin elnök a külügyminisztérium kiterjesztett kollégiuma előtt elmondott beszédében kijelentette, hogy egyrészt fontos a feszültség fenntartása annak érdekében, hogy elrettentsék a nyugati hatalmakat attól, hogy konfliktust generáljanak Oroszország nyugati határain. Másfelől pedig arra utasította Lavrov külügyminisztert, hogy érjen el hosszú távú biztonsági garanciákat Oroszország számára. Majd ki is fejezte szkepszisét ennek esélyét illetően, minthogy rögtön hozzátette: „mégis csak, finoman szólva, nem túl megbízható partnerekről van szó, akik könnyen felrúgják bármely korábban kötött megállapodásukat.”⁵⁹ Valószínű, hogy ekkorra már Putyin elnök elszánta magát arra, hogy katonai erővel kényszeríti vissza Ukrajnát az orosz érdekszférába. A CIA igazgatója, William Burns november eleji moszkvai útja alkalmával azzal szembesült, hogy orosz tárgyalópartnerei a katonai képességeikbe vetett feltétlen bizalomtól fűtve, magabiztosan utasították vissza nekik címzett figyelmeztetéseit.⁶⁰ A Bush-adminisztráció alatt moszkvai nagyköveti pozíciót is betöltő Burns jó személyes kapcsolatot alakított ki a putyini felsővezetés tagjaival, látogatásának célja pedig az volt, hogy tudassa velük, milyen következmények várnak Oroszországra, ha valóban háborút indít Ukrajna ellen, miután az amerikai hírszerző közösség arra a következtetésre jutott, hogy a gyanús csapatmozgások célja egy Ukrajna elleni támadás lehet.⁶¹ Burns látogatásával az amerikai vezetés aggodalma tovább erősödött, ezért néhány héttel később a nemzeti hírszerzési igazgató, Avril Haines a NATO-nagykövek elé tárta az amerikai hírszerzési közösség értékelését a helyzetről, amit az európai szövetségesek többsége kételkedve fogadott.⁶² Burns moszkvai útjának másik célja az lehetett, hogy megérdeklődjék az orosz vezetéstől, hogy mi a háború elkerülésének az ára. A választ az orosz diplomácia két szerződéstervezet formájában adta meg egy hónappal azután, hogy Putyin utasította külügyminiszterét a biztonsági garanciák kidolgozására. Az USA-nak és a NATO-nak címzett megállapodástervezeteket december 15-én adták át a Moszkvában tárgyaló Karen Donfried eurázsiai és európai ügyekért felelős helyettes államtitkárnak, majd két nappal később az orosz külügyminisztérium nyilvánosságra is hozta azokat.⁶³ A diplomáciai gyakorlatban szokatlan lépéssel Moszkva megkötötte a saját kezét, kevés teret adva a kompromisszumra, hiszen a visszalépés óhatatlanul súlyos arcvesztéssel járt volna.⁶⁴ Szergej Rjabkov külügyminiszter-helyettes

⁵⁸ *Russia Publishes Ukraine-Related Diplomatic Correspondence with France, Germany.* [online], Euractiv, 2021. november 18. Forrás: euractiv.com [2023. 01. 05.].

⁵⁹ Президент России (2021): *Расширенное заседание коллегии МИД. Владимир Путин принял участие в расширенном заседании коллегии Министерства иностранных дел.* [online], 2021. 11. 18. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.].

⁶⁰ Schwirtz, Michael et al. (2022): *How Putin's War in Ukraine Became a Catastrophe for Russia.* [online], The New York Times, 2022. 12. 16. Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.].

⁶¹ Sonne, Paul – Dixon, Robyn – Stern, David L. (2021): *Russian Troop Movements Near Ukraine Border Prompt Concern in U.S., Europe.* [online], The Washington Post, 2021. 10. 30. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.].

⁶² Barnes, Julian E. – Schmitt, Eric (2021): *U.S. Warns Allies of Possible Russian Incursion as Troops Amass Near Ukraine.* [online], The New York Times, 2021. 11. 19. Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.].

⁶³ *U.S. to Share Moscow's Security Proposals with Allies amid Standoff.* [online], Reuters, 2021. 12. 15. Forrás: reuters.com [2023. 01. 05.].

⁶⁴ Jójárt Krisztián (2022): *A Moszkva által követelt biztonsági garanciákról.* [online], SVKI Elemzések, 2022/1. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2023. 01. 05.].

nyomatékosította mindezt, amikor úgy fogalmazott, hogy a szerződéstervezetek csomagként értelmezendők, nem pedig „étlapként”, amelyről szabadon válogatni lehet.⁶⁵ Rádadásul a Kreml mindössze egy hónapot adott a Nyugatnak arra, hogy érdemben reagáljon a követelésekre. Bár a dokumentumok egyes, a bizalomerősítő és fegyverzetkorlátozásról szóló pontjai megfontolandók és – feltéve, hogy a reciprocitás elve érvényesül – a nyugati partnerek számára is elfogadhatók lettek volna, a tervezetek egészének elfogadására aligha volt esély, és ezzel Moszkvában is minden bizonnyal tisztában voltak.⁶⁶ Vlagyimir Frolov külpolitikai elemző akkor úgy értékelte, hogy szemben a nyomásgyakorlás katonai elemével, annak diplomáciai része „fókuszátlan és túlságosan asszertív” volt, a Kreml „sokat, hangosan és sietve” követelt.⁶⁷ Fjodor Lukjanov, a Valdaj Klub tudományos igazgatója pedig azzal az aggasztó eshetőséggel állt elő, hogy az „ultimátum határát súroló” szerződéstervezetek célja pontosan az lehetett, hogy a Nyugat nyilvánosan visszautasítsa azokat, és Moszkva úgy kezdhesse meg az európai biztonsági architektúra újrarajzolását, hogy a diplomáciai megoldás kudarcáért a felelősséget a Nyugatra hárítja.⁶⁸ A január elején lezajlott találkozók igazolni látszottak Lukjanov értelmezését. Ahogy az várható volt, sem a január 8-án folytatott, több mint nyolcórás amerikai–orosz tárgyalások, sem pedig a négy nappal később, a NATO–Oroszország Tanács keretében lezajlott egyeztetés nem hozott áttörést.⁶⁹ Míg a fegyverzetkorlátozás kérdésében a nyugati partnerek nyitottnak mutatkoztak, addig a NATO-bővítés kérdését – ahogy azt Washington már a tárgyalások előtt is jelezte – nem tekintették tárgyalási alapnak.⁷⁰ Az oroszokat mindez frusztrálta, és úgy érzékelték, a Nyugat a tárgyalásokkal csupán időhúzásra játszik. Szergej Rjabkov külügyminiszter-helyettes a tárgyalásokat követően úgy fogalmazott, „abszolút fontosságú”, hogy Oroszország biztonsági garanciákat kapjon arra, hogy a NATO nem fog tovább bővülni kelet felé.⁷¹ Lavrov külügyminiszter pedig jelezte, írásban várják az amerikaiak válaszát az orosz szerződéstervezetekre, még hozzá gyorsan, nem fognak ugyanis örökre várni.⁷² Január 26-án este John Sullivan moszkvai amerikai nagykövet átadta az orosz külügyminiszter-helyettesnek, Alekszandr Gruskónak mind az Egyesült Államok, mind pedig a NATO írásos válaszát.⁷³ A válaszokból – amelyek az *El País* spanyol napilap

⁶⁵ *Russia's Agreements with US and NATO should be Considered as Package – Senior Diplomat.* [online], TASZSZ, 2021. 12. 17. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.].

⁶⁶ A szerződéstervezetek tartalmáról részletesen lásd Jójárt 2022.

⁶⁷ Frolov, Vlagyimir (2021c): *Много, громко, в спешке. Как Россия могла бы договориться с НАТО.* [online], Carnegie, 2021. 12. 16. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.].

⁶⁸ Lukjanov, Fjodor (2021): *US & NATO Won't Accept Russia's Security Demands, So What Next?* [online], Russia in Global Affairs, 2021. 12. 21. Forrás: globalaffairs.ru [2023. 01. 05.].

⁶⁹ Bár Moszkva nem címezte meg az EBESZ-t javaslataival, mégis sor került azok megvitatására a szervezet keretében az amerikai–orosz, illetve a NATO–orosz tárgyalásokat követően. Ez azonban pusztá formalitás volt, amelyet az orosz vezetés időhúzásnak tekintett.

⁷⁰ Az Egyesült Államok Képviselői és Nemzetközi Szervezetekhez Genfben (2022): *Briefing with Deputy Secretary Wendy R. Sherman on the U.S.-Russia Strategic Stability Dialogue.* [online], 2022. 01. 10. Forrás: geneva.usmission.gov [2023. 01. 05.] és NATO (2022): *Press Conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg Following the Meeting of the NATO-Russia Council.* [online], 2022. 01. 12. Forrás: nato.int [2023. 01. 05.].

⁷¹ *U.S.-Russian Security Talks: What We Know.* [online], The Moscow Times, 2022. 01. 11. Forrás: themoscowtimes.com [2023. 01. 05.].

⁷² *Russia Won't 'Wait Forever' over Security Demands.* [online], Reuters, 2022. 01. 15. Forrás: youtube.com [2023. 01. 05.].

⁷³ *Посол США передал в МИД РФ ответ на российские требования о гарантиях безопасности.* [online], Коммерсант, 2022. 01. 26. Forrás: kommersant.ru [2023. 01. 05.].

birtokába kerültek, feltehetően az amerikai vezetés célzott szivárogtatása révén – kiderült: Washington nyitott volt a fegyverzetkorlátozási tárgyalásokra, és hajlandó lett volna vállalni, hogy tartózkodik támadó fegyverek és harcoló alakulatok ukrainai telepítésétől.⁷⁴ Ezeket azonban az orosz fél „fontos, de másodlagos” kérdéseknek tekintette, miközben továbbra is azt követelte a Nyugattól, hogy adjon választ arra, miként értelmezi az „osztathatlan biztonság elvét”, és miért nem tartja magát ahhoz.⁷⁵ Az osztathatlan biztonság elvére az orosz diplomácia következetesen hivatkozott a NATO bővítésével összefüggésben, minthogy az elv logikusan azt jelenti, egyetlen ország sem növelheti biztonságát valamely másik ország rovására. Ezért Moszkva biztonsági igényei – a Kreml érvelése szerint – korlátját kell hogy képezzék azon elvnek, miszerint az államok szuverén joga eldönteni, hogy kivel lépnek vagy nem lépnek szövetségre, vagy mely nemzetközi szervezetnek tagjai.⁷⁶

Az Egyesült Államokkal folytatott tárgyalások az európai biztonsági architektúra újjászervezéséről tehát holtpontra kerültek, miközben az ukrainai helyzet megoldását szolgáló normandiai négyek találkozóin sem sikerült feloldani a minszki megállapodások végrehajtását övező patthelyzetet. Egy év szünet után Berlin, Párizs, Moszkva és Kijev képviselői először a francia, majd a német fővárosban ültek össze január 26-án és február 11-én. A maratoni hosszúságú tárgyalások azonban nem vezettek eredményre.⁷⁷ Logikusan eleve nem is vezethettek volna, hiszen Moszkva maximalista igényeit aligha elégítette volna ki egy újabb aláírt dokumentum, amelynek kikényszerítésére ugyanúgy nem lett volna eszköze, ahogy az azt megelőző hét évben sem volt. Vagyis a tárgyalások orosz részről valószínűleg csupán az elterelést és a bűnbakképzést szolgálták. Ennek ellenére (vagy éppen emiatt) az európai diplomácia – amelyet a britek és a balti államok kivételével nem győzött meg az amerikai hírszerzés értékelése – a háború megindításáig teljes gőzzel a konfliktus elkerülésén fáradozott, Moszkva egyre látványosabb érdektelensége közepette. Emmanuel Macron francia elnök február 7-én Moszkvába utazott, ahol öt órán keresztül tárgyalt Putyinnal, hogy azt követően másnap Kijevben próbáljon meg kompromisszumos megoldást találni Zelenskijjel. Macron a Moszkvába tartó repülőúton az őt elkísérő újságíróknak felvetette Ukrajna „finlandizációjának” opcióját mint a feszültség feloldásának egyik lehetséges módját, ami nem aratott osztatlan sikert az ukrán politikai vezetés körében.⁷⁸ Az új német kancellár, Olaf Scholz február közepén először Kijevbe, majd Moszkvába látogatott, ahol igyekezett megnyugtatni orosz kollégáját afelől, hogy

⁷⁴ *Documentos entregados por la OTAN y EE UU en respuesta al tratado que les presentó Rusia el 17 de diciembre de 2021.* [online], El País, 2022. 02. 02. Forrás: elpais.com [2023. 01. 05.].

⁷⁵ *US Reacted Negatively to Russia's Key Demand on Indivisible Security – Lavrov.* [online], TASZSZ, 2022. 02. 01. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.].

⁷⁶ Az osztathatlan biztonság elve először az 1975-ös helsinki záróokmányban jelent meg, majd később az EBESZ 1999-es isztambuli és 2010-es asztanai csúcstalálkozóinak zárónyilatkozataiban hangsúlyosabban nyert megerősítést, Moszkva pedig következetesen hivatkozik erre a NATO bővítésével összefüggésben, szembeállítva az államok szuverén egyenlőségének alapelveivel. Fontos ugyanakkor hozzátenni, hogy az államok szuverén egyenlőségének elve jóval hangsúlyosabban és világosan definiált formában jelenik meg a helsinki záróokmányban, szemben az osztathatlan biztonság némileg homályos koncepciójával. *Conference on Security and Cooperation in Europe Final Act.* [online], EBESZ, 1975. Forrás: osce.org [2023. 01. 05.].

⁷⁷ *Normandy Format Talks in Berlin End Without Results, Kremlin Official Says.* [online], TASZSZ, 2022. 02. 11. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.].

⁷⁸ Lasserre, Isabelle (2022): *Crise en Ukraine: Emmanuel Macron en première ligne face à Vladimir Poutine.* [online], Le Figaro, 2022. 02. 07. Forrás: lefigaro.fr [2023. 01. 05.].

Ukrajna NATO-tagsága nincs napirenden. Maga Zelenszkij elnök is úgy fogalmazott a Scholzcal közös sajtótájékoztatón, hogy Ukrajna NATO-tagsága egy „távoli álom” csupán, és a tagság kérdése végső soron nem Ukrajnán múlik.⁷⁹ Scholz moszkvai sajtótájékoztatón elhangzott kijelentését, miszerint az azt megelőző napon Zelenszkij ígéretet tett arra, hogy „nagyon hamarosan” betérjesztik az Ukrajna, Oroszország és az EBESZ képviselőiből álló háromoldalú kontaktcsoport elé a Kelet-Ukrajna státuszáról, az alkotmánykiegészítésekről és a donbaszi választások előkészítéséről szóló törvénytervezeteket, Putyin válasz nélkül hagyta. Helyette fontosnak tartotta kijavítani Scholzot akkor, amikor a kancellár azt mondta, hogy az ő generációja számára a háború Európában elképzelhetetlen, Jugoszlávia ENSZ BT felhatalmazás nélküli NATO-bombázását említve példaként. Ennél is aggasztóbb volt, hogy miután Scholz óva intett a jelen és az 1999-es helyzet párhuzamba állításától, utalva arra, hogy a NATO műveletére a koszovói albánok elleni népiptás veszélye miatt került sor, Putyin közbeavágott, hogy leszögezze; az ő nézőpontjukból az, ami a Donbaszban zajlik, népiptás.⁸⁰ Macron négy nappal a háború előtt még egy utolsó kísérletet tett arra, hogy a konfliktust a diplomácia medrében tartsa, és a nemzetközi arénában aratott sikerrel növelje újráváasztásának esélyeit a közelgő francia elnökválasztáson. A francia elnök február 20-ai, több mint másfél órási telefonbeszélgetése alkalmával egy újabb genfi találkozó lehetőségét is felvetette Biden elnökkel, amire Putyin mindössze annyit reagált, hogy majd felveti az ötletet tanácsadóinak, mielőtt elkezdéné játkorogedzését, miután Macron hívása éppen a sportcsarnokban érte.⁸¹

Miközben a reflektorfényben az Egyesült Államok és az európai hatalmak a háború elkerülésén fáradoztak, és belementek Moszkva játékába a biztonsági szerződések megtárgyalásáról, a színtalok mögött Washington felkészült az orosz támadásra, és igyekezett mind az ukrán vezetést, mind pedig nyugati szövetségeseit is felkészíteni erre. Ennek legfontosabb eleme a közös szankciós lépések kidolgozása volt. Emellett igyekezett elretteníteni az orosz vezetést a katonai agressziótól mind informálisan, mind pedig nyilvánosan is jelezve Moszkva felé a várható költségeket. Ahogy fentebb már említettem, november elején William Burns CIA-igazgató járt Moszkvában, hogy tájékoztassa a Kremlt arról, hogy Oroszország katonai lépései nem maradnának válassz nélkül. December 7-én egy kétórás videóhívás során pedig maga Biden elnök tudatta Vlagyimir Putyinnal, hogy az Egyesült Államok és szövetségesei korábban nem látott gazdasági büntetőintézkedésekkel és más válassz lépésekkel élnének egy katonai eszkaláció esetén.⁸² Jake Sullivan nemzetbiztonsági főtanácsadó pedig nyilvánosan a gazdasági szankciókon kívül kilátásba helyezte Ukrajna hadianyaggal való ellátását és a NATO keleti szárnyának megerősítését.⁸³

⁷⁹ Bruchard, Hans von der (2022): *Scholz, Zelenskiy Play Down Talk of NATO Membership for Ukraine*. [online], Politico, 2022. 02. 14. Forrás: politico.com [2023. 01. 05.].

⁸⁰ President of Russia (2022): *News Conference Following Russian-German Talks*. [online], 2022. 02. 15. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.].

⁸¹ Phalnikar, Sonia (2022): *Behind the Scenes in Macron's War Diplomacy*. [online], Deutsche Welle, 2022. 07. 01. Forrás: dw.com [2023. 01. 05.].

⁸² *Readout of President Biden's Video Call with President Vladimir Putin of Russia*. [online], The White House, 2021. 12. 07. Forrás: whitehouse.gov [2023. 01. 05.].

⁸³ Naylor, Brian (2021): *Biden Warns Putin He'll Face Tough Sanctions If Russia Invades Ukraine*. [online], NPR, 2021. 12. 07. Forrás: npr.org [2023. 01. 05.].

Az amerikai vezetést és személyesen Biden elnököt számos bíráló érte ugyanakkor amiatt, hogy stratégiai jelzései zavarosak. Biden elnök egy januári sajtókonferencián például úgy fogalmazott, hogy egy „kisebb behatolás” megoszthatja a szövetségeseket, hogyan reagáljanak, azt sugallva, hogy egy korlátozott katonai agresszió a Donbaszban nem váltana ki olyan szigorú válaszkérelőt Washington részéről, mint egy nagy léptékű offenzíva. Másnap az elnök igyekezett tisztázni, hogy amennyiben orosz egységek lépik át az ukrán határt, azt invázióknak fogják tekinteni.⁸⁴ Szintén sok kritika érte amiatt, hogy kategorikusan kizárta amerikai katonák Ukrajnába küldését ahelyett, hogy fenntartotta volna a stratégiai bizonytalanságot az Egyesült Államok szándékait illetően.⁸⁵

A stratégiai kommunikáció egy speciális vállfaját jelentette a hírszerzési értékelések nyilvánosságra hozása, amire korábban még nem volt példa. A hírszerzési információk nyilvánosságra hozásával Washington nem csupán saját szövetségeseit és azok társadalmait igyekezett felkészíteni a háborúra, de egyben Moszkva felé is jelezte; pontosan tisztában vannak az orosz szándékokkal, így aligha tudják majd a meglepetés erejét kihasználni. Más szóval, a gazdasági szankciók jelentette büntetésen alapuló elrettentésen túl a hírszerzési információk sajtóban való kiszivárogtatásával a Biden-adminisztráció igyekezett a megtagadáson alapuló elrettentést is erősíteni és befolyásolni az orosz költség-haszon kalkulust. A megtagadáson alapuló elrettentés másik elemét képezték az Ukrajnának elkülönített katonai segélyek; a 2021-es évben augusztus végén először 60 millió, decemberben pedig újabb 200 millió dollárnyi fegyver leszállítását az amerikai haderő készleteiből.⁸⁶ A katonai támogatás esetében a fő dilemma az volt, hogy miként erősítsék az ukrán védelmet oly módon, hogy közben ne provokálják Moszkvát. Ráadásul az amerikai elemzők körében a konszenzus az volt, hogy Ukrajna képtelen lesz feltartóztatni az orosz offenzívát, ezért a katonai támogatás is elsősorban azon képességek erősítésére irányult, amelyek nem Ukrajna lerohanását, hanem annak megszállását voltak hivatottak megakadályozni, költségessé téve az elfoglalt területek pacifikálását.⁸⁷ A hírszerzési információk kiszivárogtatásának az elrettentés erősítésén kívül, egyben minden bizonnyal a legfontosabb célja az volt, hogy a Nyugat magához ragadja a kezdeményezést az információs térben, és megakadályozza a háború információs előkészítését orosz részről. Ahogy a háború közeledett, és az elrettentési kísérlet kudarcot vallott, úgy vált egyre fontosabbá a társadalmak tudatáért folytatott küzdelem, így egyre több részletet hoztak nyilvánosságra, nemcsak az offenzíva megindításának várható időpontját, de annak

⁸⁴ Bennett, Brian – Hennigan, W.J. (2022): *Why Biden Is Already Losing in Putin's Ukraine Gambit*. [online], Time, 2022. 01. 27. Forrás: time.com [2023. 01. 05.].

⁸⁵ Crowley, Michael (2022): *All Options Are Not on the Table as Biden Moves Troops Closer to Ukraine*. [online], The New York Times, 2022. 02. 05. Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.]. Mind a tapasztalat, mind a stratégiai jelzés logikája azt mondja, hogy nincs helye a bizonytalan, nem egyértelmű jelzéseknek, hiszen elvben semmi akadálya sincs annak, hogy a felek világos és konkrét lépéseket helyezzenek kilátásba. Vagyis annak lebegtetését, hogy Washington küld-e harcoló erőket Ukrajnába egy orosz támadás esetén minden bizonnyal blöffként értékelte volna a Kreml, és nem növelte volna az elrettentés hatékonyságát. Fearon, James D. (1997): *Signaling Foreign Policy Interests: Tying Hands versus Sinking Costs*. *The Journal of Conflict Resolution*, 41(1), 68–90.

⁸⁶ Harris, Shane et al. (2022): *Road to War: U.S. Struggled to Convince Allies, and Zelensky, of Risk of Invasion*. [online], The Washington Post, 2022. 08. 16. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.].

⁸⁷ Michael Kofman, an Expert on Russia's Armed Forces, Explains Why the Kremlin will Seek Regime Change in Ukraine. [online] Economist, 2022. február 23. Forrás: economist.com [2023. 01. 05.].

stratégiai célját és a lehetséges hadműveleti irányokat is megjelölve. A brit hírszerzés január végén nyilvánosságra hozta, hogy a Kreml Jevhen Murajev volt ukrán parlamenti képviselőt állíthatja egy oroszbarát bábkormány élére Kijevben.⁸⁸ Az amerikai hírszerzés február elejétől pedig arra figyelmeztetett, az oroszok idegen zászlós műveletekkel teremthetik meg a casus bellit a háború megindítására.⁸⁹ Ukrajna támogatása és a Nyugat egységének fenntartása mellett kulcsfontosságú volt a háború eskalációjának elkerülése. Feltehetően ezt a célt szolgálták a januárban és februárban lefolytatott telefonbeszélgetések Lloyd Austin és Szergej Sojgu védelmi miniszterek, valamint Mark Milley és Valerij Geraszimov vezérkari főnökök között.⁹⁰ Valamint a NATO keleti szárnyának megerősítése, 8500 amerikai katona készenlétségbe helyezése és 3000 Romániába és Lengyelországba küldése.⁹¹

A támadás előkészítése

A tavasszal látott csapatösszevonás az ukrán határ közelében nem csupán az erők mozgásának főpróbáját jelentette, hanem annak tesztelését is, hogy melyek azok az indikátorok, amelyek a nyugati elemzők körében megkongatják a vészharangot, és melyek azok, amelyek hiányából azt a következtetést vonták le akkor, hogy a csapatösszevonás nem jelent közvetlen katonai fenyegetést. Egyfelől, a tavaszi csapatösszevonás léptéke, az abban részt vevő alakulatok és harctámogató erők mennyisége és minősége egyértelművé tették, hogy nem egy szokványos harcászati gyakorlatról van szó. Olyan csapásmérő, csapatlégvédelmi, elektronikai hadviselési és kommunikációs eszközöket telepítettek, amelyek csak hadsereg vagy katonai körzet szinten vannak rendszeresítve, és jellemzően a nagy, stratégiai hadgyakorlatok alkalmával kerülnek csak elő.⁹² A Fekete-tengeren pedig a hidegháború óta nem látott nagyságú partra szállító hajókötelék összpontosult, beleértve az Északi és a Balti Flotta két-két Ropucsza osztályú deszanthajóját is.⁹³ Másfelől azonban a csapatösszevonás túl látványos és zajos volt, miközben az orosz katonai vezetés nem igazán törte magát, hogy hitelesnek tűnő magyarázattal szolgáljon ennek indoklására. A harcászati gyakorlat bejelentése jóval a csapatmozgások kezdete után történt csak meg, ráadásul a hivatalosan csak a nyugati és déli katonai körzet erőit érintő gyakorlat nem szolgált magyarázatul a más katonai körzetekhez tartozó alakulatok

⁸⁸ *Russia-Ukraine Tensions: UK Warns of Plot to Install pro-Moscow Ally*. [online], BBC, 2022. 01. 23. Forrás: bbc.com [2023. 01. 05.].

⁸⁹ Bertrand, Natasha – Hansler, Jennifer (2022): *US Alleges Russia Planning False Flag Operation against Ukraine Using 'Graphic' Video*. [online], CNN, 2022. 02. 03. Forrás: cnn.com [2023. 01. 05.].

⁹⁰ Starr, Barbara (2022): *US Military Seeks Communication Line with Russia to Avoid a Miscalculation Near Ukraine*. [online], CNN, 2022. 02. 26. Forrás: cnn.com [2023. 01. 05.].

⁹¹ Starr, Barbara – Herb, Jeremy (2022): *US Places up to 8,500 Troops on Alert for Possible Deployment to Eastern Europe amid Russia Tensions*. [online], CNN, 2022. 01. 24. Forrás: cnn.com [2023. 01. 05.] és Stewart, Phil – Antonov, Dmitry (2022): *Biden Orders Nearly 3,000 U.S. Troops to Eastern Europe to Counter Russia*. [online], Reuters, 2022. 02. 03. Forrás: reuters.com [2023. 01. 05.].

⁹² Ilyen volt például a Redut-2USz hadseregszintű mobil kommunikációs rendszer, a Boriszoglebszk-2 és Infauna típusú elektronikai zavaró rendszerek, az Sz-300PM2 nagy hatótávolságú légvédelmi komplexum, vagy az Iszkander-M ballisztikus rakétaütegek. Lee, Rob (2021): *Russia's Coercive Diplomacy. Why did the Kremlin Mass Its Forces Near Ukraine?* [online], Foreign Policy Research Institute, 2021. 08., 11. Forrás: fpri.org [2023. 01. 05.].

⁹³ Lee 2021: 12.

aktivitására. Mindeközben hiányoztak azok a képességek, amelyek nélkül Moszkva bizonyosan nem indítana meg egy nagy léptékű háborút Ukrajna ellen. Nem állítottak fel például tábori kórházakat, nem kezdtek el felhalmozni pótalkatrészeket, lőszer, üzem- és kenőanyagot előretolt ellátópontokon.⁹⁴ Szintén nem mozgósították a tavaszi csapatösszevonás során a Roszgvargyija (Nemzeti Gárda) alakulatait, amelyekre a hátszág stabilitásának fenntartása, illetve az elfoglalt területek pacifikálásának feladata hárulna háború esetén.⁹⁵ A nyugati katonai elemzők mindebből helyesen azt a konklúziót vonták le, hogy ha Oroszország valóban háborúra készülne, akkor egyrészt a támadó kontingens rejtettebb módon vonultatná fel, másrészt az orosz propagandagépezet magasabb fokozatba kapcsolna a katonai művelet információs előkészítése érdekében. Harmadrészt, a harcoló erők mellett a harci kiszolgáló erők és a karhatalmi erők is mozgásba lendülnének. Az orosz vezetés arra jutott, hogy képes ezeket gyorsabban telepíteni, minthogy a Nyugat katonai segítséget nyújtson Ukrajnának. Azaz, mire a nyugati hírszerző szervek detektálják a kiszolgáló erők jelenlétét, addigra már túl késő lesz.⁹⁶

Miközben Sojgu védelmi miniszter április 22-én bejelentette a nyugati és déli katonai körzetekben folytatott „harckészültségi gyakorlat” végét, és elrendelte az erők visszavonását állandó állomáshelyeikre május 1-jéig bezárólag, a valóságban csupán az alakulatok egy részét vonták vissza. Az amerikai hírszerzés szerint a bejelentést követő két hétben mindössze néhány ezer katonát szállítottak vissza, miközben továbbra is körülbelül 80 ezer orosz katona állomásozott az ukrán határ közelében. Ráadásul a visszavont alakulatok is haditechnikájuk jelentős részét hátrahagyták.⁹⁷ Ezért az erők újbóli felfejlesztését az ukrán határra már sokkal gyorsabban és rejtettebb módon tudta levezényelni Moszkva, minthogy a haditechnika már sok esetben helyben volt, csak a személyi állományt kellett hozzárendelni. Sojgu azzal indokolta az amúgy a középső katonai körzetben, Novoszibirszkben diszlokáló – tehát a déli és nyugati katonai körzet harckészültségi gyakorlatában eleve nem is érintett –, 41. összefegyvernemi hadsereg haditechnikájának hátrahagyását az ukrán határ közelében, hogy az egység alakulatai részt vesznek majd a szeptemberi Zapad hadgyakorlaton. Az itt lévő erők azonban nem mozdultak a pogonovói gyakorlótérrel. Helyette október közepétől elkezdték átcsoportosítani őket a szmolenszki körzetben, a belarusz határ közelében található Jelnjába. A 41. hadsereg alakulatainak kereskedelmi műholdfelvételeken is jól észlelhető, szokatlan mozgása volt az, amely a nyílt forrásból dolgozó katonai elemzők figyelmét is felkeltette.⁹⁸ A 41. hadsereg aktivitását novemberben további gyanús mozgások követték: újabb harcjárművek jelentek meg a Krímben, az 1. gárda harckocsihadsereg 2. gépesített lövész és 4. harckocsihadosztályait pedig a voronyezsi körzetben található Maszlovka vasútállomásán

⁹⁴ Lee 2021: 3.

⁹⁵ Gressel, Gustav (2021a): *War of Unreality: Why Russia is Threatening to Escalate the Ukraine Conflict*. [online], European Council on Foreign Relations, 2021. 04. 14., 11. Forrás: ecfre.eu [2023. 01. 05.].

⁹⁶ Zabrodskiy, Mykhaylo et al. (2022): *Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022*. [online], RUSI, 2022. 11. 30., 7. Forrás: rusi.org [2023. 01. 05.].

⁹⁷ Cooper, Helena – Barnes, Julian E. (2021): *80,000 Russian Troops Remain at Ukraine Border as U.S. and NATO Hold Exercises*. [online], The New York Times, 2021. 05. 05. Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.].

⁹⁸ Muzyka, Konrad (2021): *Russian Land Forces' Movements in October*. [online], Rochan Consulting, 2021. 10. 31. Forrás: rochan-consulting.com [2023. 01. 05.].

rakodták ki.⁹⁹ A Doneck megye szeparatisták által ellenőrzött részével határos rosztovi körzetben található egyik Roszgvargyija-bázison pedig jelentős mennyiségű új jármű tűnt fel.¹⁰⁰ A diplomáciai folyamat semmilyen módon nem befolyásolta a csapatösszevonás menetét. Decemberben, amikor Moszkva a biztonsági garanciákról szóló szerződéstervezetek átnyújtásával párbeszédet kezdeményezett, tovább folytatódott az erők beérkezése a megszállt Krímbe, és az Ukrajnával határos Brjanszk, Belgorod, Kurszk és Voronyezs régiókba. A tavaszi erőösszpontosítással ellentétben, amelyeket a nyílt forrásokból dolgozó orosz elemzőcsapat, a Conflict Intelligence Team az orosz vasúti regiszteren keresztül viszonylag pontosan követni tudott,¹⁰¹ decembertől az orosz szervek hathatós intézkedéseket tettek annak érdekében, hogy megnehezítsék az erők mozgásának nyomon követését. Előbb letiltották az elemzők által használt fiókok hozzáférését a vasúti adatbázishoz, majd egyszerűen törölték a katonai árut szállító vonatokat a regiszterből.¹⁰² Az, hogy az orosz fél igyekezett elrejtetni az erők mozgását, nem állt összhangban azzal az értékeléssel, miszerint Moszkva célja ezúttal is csak az erődemonstráció. Ahogy az sem, hogy ezúttal lassan megjelentek mindazon elemek is, amelyek a tavaszi csapatösszevonás során hiányoztak. A biztonsági garanciákról szóló januári tárgyalásokkal egy időben Belarusz területére is megkezdődött az orosz haditechnikai eszközök és katonák átcsoportosítása. Különösen szokatlan volt, hogy Moszkva legszorosabb katonai szövetségesének területére nem a szomszédos nyugati katonai körzetből – amelynek erőivel a belarusz fegyveres erők rendszeresen együtt gyakorlatoznak, és amely körzet parancsnokságának operatív alárendeltségében tevékenykednének a belarusz fegyveres erők háború esetén –, hanem a keleti katonai körzetből érkeztek erők, 8-9 ezer (!) kilométer távolságból. Az orosz védelmi minisztérium a tavaszi átcsoportosításhoz hasonlóan ismét csak a csapatmozgások észlelése után állt elő magyarázattal. Ezúttal a Szövetségi Eltökélttség (Szojuznaja Resimoszty) nevű hadgyakorlattal indokolták a csapatok mozgását, azt állítva, hogy az orosz–belarusz államszövetség (Szojuznaja Goszudarsztvo) reagáló erői vesznek majd részt a február 10. és 20. között megrendezni tervezett gyakorlaton, amely nem haladja meg a 2011-es Bécsi Dokumentumban meghatározott, bejelentésköteles keretszámot.¹⁰³ Ez azonban aligha fedte a valóságot. A TikTokon és más közösségimédia-platformokon megosztott képek és videók alapján az orosz erők egy része nem a kijelölt gyakorlótérre

⁹⁹ Gressel, Gustav (2021b): *Russia's Military Movements: What They Could Mean for Ukraine, Europe, and NATO*. [online], European Council on Foreign Relations, 2021. 11. 17. Forrás: ecfre.eu [2023. 01. 05.].

¹⁰⁰ *Sentinel-2 Imagery from Today of the Garrison Belonging to Rosgvardias 50th Separate Operational Brigade*. [online], The Lookout Twitter-fiók, 2021. 11. 11. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹⁰¹ A gdevagon.ru weboldal fizetős szolgáltatásán keresztül a CIT szakértői a vagon számának birtokában (amelyet a közösségi platformokra feltöltött, a haditechnikát szállító vasúti szerelvényekről készült fotók és videók alapján könnyen le lehetett olvasni) le tudták kérdezni az adott vonat indulási és érkezési helyét, sőt, a küldő és fogadó katonai alakulat számát is. Lásd például itt: *Update: yet another video shows T-72B3 tanks on a train*. [online], Conflict Intelligence Team Twitter-fiók, 2021. 04. 04. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹⁰² *On Monday, we spotted a video of a train carrying trucks and Tigr armored cars somewhere in Russia. We logged in to GdeVagon railcar tracking database – only to find our account effectively blocked*. [online], Conflict Intelligence Team Twitter-fiók, 2021. december 1. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.] és *Russian Troop Concentration Near Ukraine: End-of-Year Update*. [online], Conflict Intelligence Team, 2021. 12. 30. Forrás: citeam.org [2023. 01. 05.].

¹⁰³ Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériuma (é. n.): *Совместное оперативное учение «Союзная решимость-2022»*. [online], Forrás: mil.ru [2023. 01. 05.].

érkezett meg, hanem az ukrán határtól alig 50 km-re tűnt fel.¹⁰⁴ A TikTok-videók alatt szereplő kommentekben pedig a katonák hozzátartozói arról számoltak be, hogy a keleti katonai körzetből majdnem az összes szerződéses katonát Belaruszba vitték, és miközben a hadgyakorlat mindössze tíznapos volt, a parancs 2–9 hónapra szól.¹⁰⁵ A belarusz vasutasok közösségének Telegram-csatornája azt közölte, hogy összesen 200 vonatszerelvényt foglalt le az orosz védelmi minisztérium a személyi állomány és a haditechnika Belaruszba szállítására.¹⁰⁶ Figyelembe véve, hogy egy sztenderd vonatszerelvény 50 kocsiból áll, ez összesen 10 ezer vasúti kocsit jelentett, amely éppen ötszöröse volt annak a 2000 darabnak, amelyet a 2017-es Zapad hadászati szintű hadgyakorlatra kötött le az orosz haderő Belarusz irányba.¹⁰⁷ Február elején készített műholdképek szintén cáfolni látszottak azt, hogy Oroszország hadgyakorlatra készülne; a felvételeken jól kivehető volt egy fejlett tábori kórház a belarusz–ukrán határtól nem messze, Reccsában és a Krím félszigeten található Novoozernyében is.¹⁰⁸ Az amerikai hírszerzés információi alapján pedig január végén az orosz haderő megkezdte a vérkészletek felhalmozását is a felvonulási körletekben.¹⁰⁹

Február elejére az orosz szárazföldi erők 12 hadserege (11 összefgyvernemi és egy harckocsi hadsereg) közül 11-nek az egységei felsorakoztak az ukrán határra. A keleti katonai körzet 5., 29., 35. és 36. összefgyvernemi hadseregének egységei Belaruszban, a középső katonai körzet 41. összefgyvernemi hadserege a brjanszki régióban, a nyugati katonai körzet 20. és 6. összefgyvernemi hadserege a belgorodi és kurszki területen, az 1. gárda harckocsi hadserege Voronyezsben, a déli katonai körzet 58. összefgyvernemi hadserege és 22. hadteste a Krímben, a 8. hadserege pedig Rosztovban várta a parancsot a támadásra.¹¹⁰ Az amerikai hírszerzés becslése szerint február első hetében az orosz hadsereg 168 zászlóaljharccsoportjából körülbelül 120 az ukrán határon összpontosult, vagy éppen úton volt oda.¹¹¹ Közben a támadás légi és haditengerészeti komponensei is a helyükre kerültek: február 8–9-én a Balti Flotta három és az Északi Flotta két Ropucsá

¹⁰⁴ *This area in southeastern Belarus does not match any of the training grounds announced for the Russia-Belarus snap exercise.* [online], Conflict Intelligence Team Twitter-fiókja, 2022. 01. 19. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹⁰⁵ *“Almost All Contract Soldiers are Going to the Border”: Comments on Social Media Shed Light on Russian Troop Transfer.* [online], Conflict Intelligence Team, 2022. 01. 19. Forrás: citeam.org [2023. 01. 05.].

¹⁰⁶ *В промежутке с 16.01.2022 по 21.01.2022 на территории Республики Беларусь, в рамках проведения совместных стратегических учений* [online], Belarusz vasutasok közösségének Telegram-csatornája, 2022. 01. 21. Forrás: t.me [2023. 01. 05.].

¹⁰⁷ Kabanenko, Ihor (2017): *Rekindled Train Wagon Debate Calls Into Question Planned Size for ‘Zapad 2017’ Exercise.* [online], Jamestown, 2017. 02. 22. Forrás: jamestown.org [2023. 01. 05.].

¹⁰⁸ *My vision isn’t what it used to be, but is that a field hospital...* [online], Michael Kofman Twitter-fiókja, 2022. 02. 10. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.] és *A field hospital has been set up at the camp in Novoozerne.* [online], Benjamin Pittet Twitter-fiókja, 2022. 02. 11. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹⁰⁹ Stewart, Phil – Soldatkin, Vladimir – Marrow, Alexander (2022): *Russian Buildup at Ukraine Border Includes Blood for Wounded, U.S. Officials Say.* [online], Reuters, 2022. 01. 29. Forrás: reuters.com [2023. 01. 05.].

¹¹⁰ *Here is an updated map of Russian Combined Arms Armies’ (CAA) presence near Ukraine.* [online], Konrad Muzyka Twitter-fiókja, 2022. 02. 05. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹¹¹ *How Big is Russia’s Military Build-up around Ukraine?* [online], The Economist, 2022. 01. 31. Forrás: economist.com [2023. 01. 05.].

osztályú partra szállító hajója keresztülhajózott a Dardanellákon.¹¹² A légierő merev szárnyas repülőgépei nagy számban települtek át Ukrajnához közeli orosz és belarusz repterekre, miközben több tucatnyi csapatszállító és támadóhelikopter tűnt fel rögtönzött leszállóhelyen az orosz pusztában szerte a határ mentén.¹¹³ Miközben február 14-én Lavrov külügyminiszter a biztonsági garanciákról szóló tárgyalásokról referálva arról tájékoztatta Putyin elnököt, hogy a diplomáciai lehetőségeik még „távolról sincsenek ki-merítve”, az orosz alakulatok egy része már elhagyta a felvonulási körletét és megkezdte a szétbontakozást az ukrán határtól néhány tíz kilométerre.¹¹⁴ Ugyanezen a napon pedig a Fekete-tengeri Flotta hadihajói és partra szállító hajói elhagyták horgonyzási helyüket és kihajóztak a tengerre.¹¹⁵

A Kreml arra számított, hogy a közel 190 ezer fős támadókontingens elegendő lesz a győzelem gyors kivívásához, kész helyzet elé állítva a Nyugatot, mielőtt az érdemi támogatást nyújthatna Kijev számára. Annak érdekében, hogy a Nyugatot elrettentse a közvetlen beavatkozástól, Moszkva a „különleges katonai művelet” megindítását megelőző hónapban nukleáris kardcsörtetésbe kezdett. Putyin elnök többször utalt arra, hogy Ukrajna atomháborúba sodorhatja a NATO-t Oroszországgal a Krím félsziget hovatarozása miatt, illetve azt állította, hogy Kijev atomfegyverre akar szert tenni. A háború megindításának napján pedig úgy fogalmazott, hogy aki Oroszország útjába mer állni, az soha nem látott következményekkel fog szembenézni.¹¹⁶ A nukleáris erő demonstrálása azonban nem csupán a retorika szintjén zajlott. Január elején a TASZSZ arról számolt be orosz védelmi minisztériumi forrásokra hivatkozva, hogy a stratégiai nukleáris erők rendszerint összel megtartott éves gyakorlatára, a baljós hangzású Mennydörgésre (Grom) még az év elején sor kerülhet.¹¹⁷ Február 19-én valóban sor is került egy gyakorlatra, amely azonban valószínűleg nem az őszre tervezett Grom volt, minthogy azt október végén tartották meg.¹¹⁸

¹¹² *Not showing the amphibious warfare ships, but for interest, Northern Fleet's Ropucha-class ships Georgy Pobedonosets (016) and Olenegorsky Gorniyak (012). And Ivan Gren-class ship Pyotr Morgunov (017) In Dardanelles, Feb 9.* [online], H I Sutton Twitter-fiók, 2022. 02. 10. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹¹³ *NEW@Maxar satellite images show 32 Su-25 ground attack aircraft helicopters, an S-400 air defense unit, ground force equipment & UAV/drone unit at Luninets airfield in Belarus, just 30 miles north of Ukraine border.* [online], Christopher Miller Twitter-fiókja, 2022. 02. 18. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]; *New satellite images from February 15th of Belgorod border regions near Ukraine showing 3 new helicopter ports with dozens of helicopters established over the last few days (week?). This doesn't include Bryansk, Kursk, Belarus or Crimea.* [online], ELINT News Twitter-fiók, 2022. 02. 18. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.] és *Looks like a forward deployment site for VKS helicopters in Belgorod Oblast, which borders Ukraine.* [online], Guy Plopsky Twitter-fiókja, 2022. 02. 13. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹¹⁴ *President of Russia (2022): Meeting with Foreign Minister Sergei Lavrov.* [online], 2022. 02. 14. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.] illetve *Russian Preparations for Possible Large Scale Attack on Ukraine.* [online], Conflict Intelligence Team, 2022. 02. 14. Forrás: citeam.org [2023. 01. 05.].

¹¹⁵ *Fresh Sentinel-1 SAR imagery of Sevastopol, at 1536z today, shows that a number of BLKFLT ships have gone to sea since yesterday.* [online], The Lookout Twitter-fiók, 2022. 02. 14. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹¹⁶ *Arndt, Anna Clara – Horovitz, Liviu (2022): Nuclear Rhetoric and Escalation Management in Russia's War against Ukraine: A Chronology.* [online], SWP Working Paper 03, 2022. 09. 03. Forrás: swp-berlin.org [2023. 01. 05.].

¹¹⁷ *Drills of Russia's Strategic Nuclear Forces to be Held in Early 2022, Source Says.* [online], TASZSZ, 2022. 01. 03. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.].

¹¹⁸ *Президент России (2022): Учение сил стратегического сдерживания.* [online], 2022. 02. 19. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.], illetve *Russia Notifies US of Its Annual Nuclear Exercise, Grom.* [online], Meduza, 2022. 10. 26. Forrás: meduza.io [2023. 01. 05.].

Február elején pedig Mig-31-es vadászbombázó gépek érkeztek Kalinyingrádba Kinzsal hiperszonikus, nukleáris töltet hordozására alkalmas rakétákkal.¹¹⁹

Oroszország háborúja Ukrajna ellen

Noha a harcselekmények február 24-én hajnalban vették kezdetüket azzal, hogy Moszkva február 21-én elismerte a két szakadár terület, a Donyecki és Luganszki Népköztársaság függetlenségét, újabb területi igényekkel állt elő Ukrajnával szemben, ezzel egyértelművé téve a fegyveres konfliktus elkerülhetetlenségét. A két szakadár entitást ugyanis nem az általuk február 21-én ellenőrzött területek mentén (Doneck és Luhanszk megyék körülbelül 40-40%-a), hanem azok alkotmányaikba foglalt határaival együtt ismerte el, amelyek Doneck és Luhanszk megyék egészét magukban foglalták. A „népköztársaságokkal” megkötött barátsági és kölcsönös segítségnyújtási megállapodás alapján pedig Oroszország lényegében magára vállalta a két szakadár kvázi állam területi integritásának szavatolását, és egyben kiterjesztését az általuk nem ellenőrzött területekre.

A háborús cél azonban még sem e két terület védelmére irányult, szemben a háború elkerülhetetlenségét alátámasztani igyekvő orosz propaganda állításaival és az ukrán vezetés várákozásaival. Kijev ugyanis úgy kalkulált, hogy az oroszok a Donbaszban próbálhatnak meg döntő katonai vereséget mérni az összhaderőnemi műveleti területen lévő ukrán erőkre, így destabilizálva az ukrán államot.¹²⁰ Éppen ellenkezőleg történt. Háborús beszédében Vlagyimir Putyin Ukrajna „náciatlanítását” és „demilitarizációját” tűzte ki a „különleges katonai művelet” céljául, a Donbaszban indított offenzíva pedig csupán az itt lévő, a manővererők nagyjából felét kitevő 10 dandár lekötését szolgálta.¹²¹ A háború az ukrán légvédelem elleni elektronikai zavarással, majd a légvédelmi rendszerek, vezetés-irányítási infrastruktúra, ipari célpontok, csapatösszevonási körletek, üzemanyag-tározók és hadianyagraktárak elleni nagy hatótávolságú precíziós csapásmérésekkel vette kezdetét.¹²² A művelet súlypontját a Kijevtől körülbelül 20 km-re, Hosztomelben található Antonov reptér elleni helikopteres légideszant-művelet képezte. Az orosz légi deszant-erők két hullámban kéttucat helikopterrel érkeztek a reptér elfoglalására, hogy hídfőállást létesítsenek ott. Az ukrán hírszerzés információi szerint 18 db Il-76 katonai szállítórepülőgép várakozott Belaruszban arra, hogy további erőket szállítson az Antonov reptérre.¹²³ A terv szerint a hídfőből kiindulva a légideszant- és különleges erők elfoglalták volna a fővárosban található kormányzati és katonai kulcsobjektumokat, a parlamentet, valamint végeztek volna az ukrán politikai vezetés tagjaival. A négy-öt fő hadműveleti irányban előrenyomuló szárazföldi erők feladata a helyi adminisztráció épületeinek megszállása, a kritikus infrastruktúra, köztük az atomerőművek elfoglalása és a megmaradt

¹¹⁹ *It's certainly meant to send a signal when RU deploys its most advanced strike weapon Kinzhal forward to Kaliningrad. There are only a few of them, and half of them are now said to be in Kaliningrad.* [online], Carl Bildt Twitter-fiókja, 2022. 02. 08. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.].

¹²⁰ Zabrodskyi et al. 2022: 22.

¹²¹ Zabrodskyi et al. 2022: 23.

¹²² Zabrodskyi et al. 2022: 24.

¹²³ Marson, James (2022): *Putin Thought Ukraine Would Fall Quickly. An Airport Battle Proved Him Wrong.* [online], The Wall Street Journal, 2022. 03. 03. Forrás: wsj.com [2023. 01. 05.].

ellenállási góccok izolálása és felszámolása volt.¹²⁴ Vagyis az orosz terv egy lefejezőcsapás volt abban a reményben, hogy ha sikerül kiiktatni a politikai vezetést és szétzilálni a katonai vezetést, akkor az ukrán fegyveres erők nem fognak tudni érdemi ellenállást kifejteni. A terv a katonai erő főként demonstratív célú alkalmazása mellett az FSZB műveletén alapult. Az orosz titkosszolgálatnak ki kellett volna iktatnia az ukrán politikai vezetést, és hatalomba segíteni a Moszkva-barát politikai erőket.¹²⁵ Ahogy azonban a hosztomeli hídfő kiépítése is kudarcot vallott, miután az ukrán tüzérség szétlőtte a leszállópályát, ahova az erősítés beérkezhetett volna, úgy a művelet titkosszolgálati szála is hamvába hullt. Az északról, Belaruszból beérkező szárazföldi erők pedig elakadtak Kijev nyugati külvárosaiban – Irpinyben, Bucsában, Hosztomelben –, miután a területet az ukrán védelem az Irpiny folyóval elárasztotta.¹²⁶ Ezzel lényegében a „különleges katonai művelet” terve megbukott, az orosz haderő pedig a déli, herszoni gyors előrenyomulást leszámítva minden hadműveleti irányban komoly ellenállásba ütközött. B-terv hiányában nem maradt más választás, mint megpróbálni követni az eredeti forgatókönyvet a kezdeti sokkhatás után szervezett ellenállást kifejtő ukrán fegyveres erőkkel szemben. Az orosz erők túl sok irányban, egymással koordinálatlanul nyomultak előre északról a Dnyeper mindkét partján Kijev, északkeleten Harkiv, délen a Krímből kiindulva északkeleti irányban Mariupol, északnyugati irányban pedig Mikolajiv és Odessza felé haladva. Mindeközben bár a fix telepítésű légvédelmi rendszerek 75%-ára mértek csapást az orosz erők a háború első két napjában, a mobil légvédelmi eszközök esetében ez az arány csupán 10% volt, így nem sikerült kivívni a légi fölényt az ukrán légtér egészében.¹²⁷

Az orosz katonai vezetés március végén stratégiát váltott, feladva a gyors rezsimváltás tervét, és megpróbálta egy nagy hadműveleti bekerítésben körbe zárni a Donbaszban lévő ukrán erőket, és döntő vereséget mérni rájuk. Azonban hamar kiderült, hogy az orosz haderőnek ehhez nincs elég manővererője. A háború első hónapjában elszenvedett súlyos veszteségek ugyanis tovább fokozták az orosz haderő strukturális problémáit. Az orosz haderő körülbelül 30%-át a sorállomány adta, ami azt jelentette, hogy a szerződéses állomány azoknál a fegyvernemeknél és szakcsapatoknál koncentráltabb, amelyek komolyabb felkészítést igényeltek. Így a kevesebb felkészítést igénylő lövészkatonák esetében aránytalanul nagy volt a sorállomány aránya, akiket azonban az orosz jogrend szerint nem lehetett külföldön bevetni, ráadásul Moszkva nem is hirdetett hadiállapotot. Emiatt az állománytábla alapján 800-900 fős zászlóaljharccsoportok többsége a valóságban ennél jóval kisebb feltöltöttségű volt, némely esetben csupán 350 katonával rendelkeztek. A háború elején elszenvedett igen jelentős veszteségek pedig tovább morzszolták a lövészalakulatok állományát.¹²⁸ Emiatt az orosz haderő áprilistól igyekezett a tüzérségi fölényére támaszkodva szisztematikusan felőrölni az ukrán védelmet a Donbaszban,

¹²⁴ Zabrodskiy et al. 2022: 8.

¹²⁵ Miller, Greg – Belton, Catherine (2022): *Russia's Spies Misread Ukraine and Mised Kremlin as War Loomed*. [online], The Washington Post, 2022. 08. 19. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.].

¹²⁶ Sonne, Paul et al. (2022): *Battle for Kyiv: Ukrainian Valor, Russian Blunders Combined to Save the Capital*. [online], The Washington Post, 2022. 08. 24. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.].

¹²⁷ Zabrodskiy et al. 2022: 24.

¹²⁸ Kofman, Michael – Lee, Rob (2022): *Not Built for Purpose: The Russian Military's Ill-fated Force Design*. [online], War on the Rocks, 2022. 06. 02. Forrás: warontherocks.com [2023. 01. 05.].

aminek eredményeként sikerült bevenniük két, a háború előtt egyenként százezres várost, Szeverodonecket és Liszicsanszkot. Az ukrán haderő azonban a nyugati támogatásnak köszönhetően nyár közepére meg tudta állítani az orosz előrenyomulást, nyár végén pedig ellentámadásba lendült előbb Herszon nyugati felén, majd – kihasználva, hogy az orosz erők érzékelve az ukrán szándékokat, jelentős erőket csoportosítottak át a herszoni hídfőbe a harkivi megszállt területekről – egy gyors hadműveletben áttörtek a gyenge orosz védelmen, és elvágták az Izjumban lévő orosz erőket az utánpótlási vonalaiktól Volohiv Jar és Kupjanszk elfoglalásával, majd felszabadították Harkiv megye szinte egészét.¹²⁹ A vereség hatására az orosz vezetés kénytelen volt részleges mozgósítást elrendelni, azonban ez sem mentette meg attól, hogy az ukránok novemberben kiszorítsák az orosz erőket a Dnyeper folyó nyugati partjáról Herszonban, és visszafoglalják az egyetlen megyeszékhelyet, amelyet az oroszoknak addig sikerült elfoglalniuk. Ráadásul mindezt alig másfél hónappal azután, hogy Doneck, Luhanszk és Zaporizsja megyékkel együtt Herszont is annektálta Moszkva, miközben valójában egyik területet sem ellenőrizte teljes egészében az orosz haderő. Vagyis a Kreml nézőpontjából immáron orosz területet voltak kénytelenek feladni.

Ukrajna gyors elfoglalásának, a politikai vezetés megdöntésének terve súlyos, ám nem végzetes stratégiai döntés volt. A háború folyamán azonban az orosz politikai és katonai vezetés hibás döntések sorozatát hozta meg, illetve odázta el, amelyek eredményeként az eredeti céljai eléréséhez a Kreml nem közelebb, hanem távolabb került. Bár Ukrajna tragikus emberi, gazdasági, infrastrukturális veszteségeket szenvedett el, a „nácitlanítás” köntösébe burkolt politikai rezsimváltást aligha fogja tudni elérni Moszkva. A gyors rezsimváltási művelet helyett Moszkva arra játszik, hogy hosszú távon kikényszeríthető az ukrán állam összeomlása. Az október óta folyó rakéta- és dróntámadások a villamos hálózat ellen komoly szenvedést okoznak a polgári lakosság számára, de egyelőre képtelenek megtörni a társadalmi akaratot, és aláásni a politikai vezetés iránti bizalmat. A történelmi tapasztalat pedig azt mutatja, hogy ez a stratégia a jövőben sem fog sikerrel kecsegtetni.¹³⁰ Az, hogy az orosz haderő képes lesz döntő vereséget mérni az ukrán fegyveres erőkre szintén valószínűtlen. Míg a részleges – és várható további – mozgósításnak köszönhetően az orosz haderő immáron orvosolni tudja létszámbiányát, a harcoló erők morálja és kiképzettsége aligha fog javulni. Ráadásul a mozgósítás elrendelésének halogatása, illetve a Donbaszban április és július között alkalmazott tüzérségi felőrlés módszere miatt az orosz hadsereg mostanra komoly tüzérségi lőszerhiánnyal küzd.¹³¹ Vagyis hiába a mozgósítás, nem valószínű, hogy az orosz haderő rövid távon képes lesz visszaszerezni a kezdeményezést és komoly támadóműveletet indítani az ukrán erők ellen. Bár az ukrán hadiipari létesítmények elleni csapásmérések jelentős károkat okoztak, a nyugati

¹²⁹ Khurshudyan, Isabelle et al. (2022): *Inside the Ukrainian Counteroffensive that Shocked Putin and Reshaped the War*. [online], The Washington Post, 2022. 12. 29. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.].

¹³⁰ Lenthár Balázs (2022): *Megtörhető egy nép ellenállása a háttország pusztításával?* [online], HVG360, 2022. 12. 14. Forrás: hvg.hu [2023. 01. 05.].

¹³¹ Lee, Rob – Kofman, Michael (2022): *How the Battle for the Donbas Shaped Ukraine's Success*. [online], Foreign Policy Research Institute, 2022. december 23. Forrás: fpri.org [2023. 01. 05.].

támogatás miatt nem sikerült döntő hatást elérni.¹³² Miközben a „náciatlanítás” mellett Ukrajna „demilitarizációja” volt Moszkva deklarált stratégiai célja, Ukrajna a nyugati támogatásnak – illetve a zsákmányolt orosz haditechnikának – köszönhetően militarizáltabb, mint valaha volt. Mindeközben Oroszország 2023 januárjáig csak a fotóval/videóval dokumentált veszteségek alapján is elvesztette aktív, 2800 darabos harcokcsállományának több mint felét.¹³³ A Kreml arra apellál, hogy megvan a stratégiai türelme az elhúzódó háborúhoz, az Ukrajnának nyújtott nyugati támogatás pedig idővel elapad majd.

Oroszország az Ukrajna elleni háborúval egy olyan ki nem kényszerített stratégiai vereségbe manőverezte magát, amelynek következményei messze túlmutatnak Ukrajnán, és minimum aláássák Oroszország befolyását a posztsovjét térség más részeiben.¹³⁴ De nem elképzelhetetlen az sem, hogy egy látványos katonai vereség, a háború és a nyugati szankciós politika miatti gazdasági és társadalmi hanyatlás olyan turbulens belpolitikai folyamatokat szabadít útjára, amelynek végeredményeként a hosszúra nyúlt sovjét felbomlás megbontja az Oroszországi Föderáció egységét is.

Irodalomjegyzék

- A field hospital has been set up at the camp in Novoozerne.* [online], Benjamin Pittet Twitter-fiókja, 2022. 02. 11. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Allan, Duncan (2020): *The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine.* [online], Chatham House, 2020. 05. Forrás: chathamhouse.org [2023. 01. 05.]
- “Almost All Contract Soldiers are Going to the Border”: Comments on Social Media Shed Light on Russian Troop Transfer.* [online], Conflict Intelligence Team, 2022. 01. 19. Forrás: citeam.org [2023. 01. 05.]
- Arndt, Anna Clara – Horowitz, Liviu (2022): *Nuclear Rhetoric and Escalation Management in Russia's War against Ukraine: A Chronology.* [online], SWP Working Paper 03, 2022. 09. 03. Forrás: swp-berlin.org [2023. 01. 05.]
- Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses During The 2022 Russian Invasion Of Ukraine.* [online], Oryx, 2022. 02. 24. Forrás: oryxspioenkop.com
- Az Egyesült Államok Képviselői a Nemzetközi Szervezetekhez Genfben (2022): *Briefing with Deputy Secretary Wendy R. Sherman on the U.S.-Russia Strategic Stability Dialogue.* [online], 2022. 01. 10. Forrás: geneva.usmission.gov [2023. 01. 05.]
- Az Oroszországi Föderáció Külügyminisztériuma (2021): *Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Лаврова в ходе пресс-конференции по итогам деятельности российской дипломатии в 2020 году, Москва, 18 января 2021 года.* [online], 2021. 01. 18. Forrás: mid.ru [2023. 01. 05.]
- Barnes, Julian E. – Schmitt, Eric (2021): *U.S. Warns Allies of Possible Russian Incursion as Troops Amass Near Ukraine.* [online], The New York Times, 2021. 11. 19. Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.]
- Baunov, Alekszandr (2021): *Will Putin Get What He Wants on Ukraine?* [online], Carnegie, 2021. 12. 09. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.]
- Baunov, Alekszandr (2022): *Do not Mistake Kherson Retreat for a Crack in Putin's Armour.* [online], Financial Times, 2022. 11. 10. Forrás: ft.com [2023. 01. 05.]

¹³² Bronk, Justin – Reynolds, Nick – Watling, Jack (2022): *The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence.* [online], RUSI, 2022. 11. 07., 28. Forrás: rusi.org [2023. 01. 05.]

¹³³ *Attack On Europe: Documenting Russian Equipment Losses During The 2022 Russian Invasion Of Ukraine.* [online], Oryx, 2022. 02. 24. Forrás: oryxspioenkop.com [2023. 01. 05.]

¹³⁴ Sz. Bíró Zoltán (2022): *Az orosz befolyás gyengülése a posztsovjét térségben.* [online], Élet és Irodalom, 2022. 12. 22. Forrás: es.hu [2023. 01. 05.]

- Bennett, Brian – Hennigan, W.J. (2022): *Why Biden Is Already Losing in Putin's Ukraine Gambit*. [online], Time, 2022. 01. 27. Forrás: time.com [2023. 01. 05.]
- Bertrand, Natasha – Hansler, Jennifer (2022): *US Alleges Russia Planning False Flag Operation against Ukraine Using 'Graphic' Video*. [online], CNN, 2022. 02. 03. Forrás: cnn.com [2023. 01. 05.]
- Bogdanov, Alekszej (2017): *Preserving Peace Among the Great Powers: Russia's Foreign Policy and Normative Challenges to the International Order*. In Kanet, Roger E. (szerk.): *The Russian Challenge to the European Security Environment*. Cham: Palgrave Macmillan, 37–59. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-319-50775-0_3
- Bronk, Justin – Reynolds, Nick – Watling, Jack (2022): *The Russian Air War and Ukrainian Requirements for Air Defence*. [online], RUSI, 2022. 11. 07. Forrás: rusi.org [2023. 01. 05.]
- Bruchard, Hans von der (2022): *Scholz, Zelenskiy Play Down Talk of NATO Membership for Ukraine*. [online], Politico, 2022. 02. 14. Forrás: politico.com [2023. 01. 05.]
- Brunson, Jonathan (2019): *Implementing the Minsk Agreements Might Drive Ukraine to Civil War. That's Been Russia's Plan All Along*. [online], War on the Rocks, 2019. 02. 01. Forrás: warontherocks.com [2023. 01. 05.]
- Brzezinski, Zbigniew (1994): *The Premature Partnership*. [online], Foreign Affairs, 1994. 03. 01. Forrás: foreignaffairs.com [2023. 01. 05.]
- Brzezinski, Zbigniew (1997): *The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books.
- Citizen's Attitudes to the Situation in Donbas*. [online], Razumkov Központ, 2016. Forrás: razumkov.org.ua
- Cochran, Shawn (2022): *Will Putin's War in Ukraine Continue Without Him?* [online], War on the Rocks, 2022. 10. 10. Forrás: warontherocks.com [2023. 01. 05.]
- Conference on Security and Cooperation in Europe Final Act*. [online], EBESZ, 1975. Forrás: osce.org [2023. 01. 05.]
- Conflict with Ukraine: October 2022*. [online], Levada, 2022. 11. 01. Forrás: levada.ru [2023. 01. 05.]
- Cooper, Helena – Barnes, Julian E. (2021): *80,000 Russian Troops Remain at Ukraine Border as U.S. and NATO Hold Exercises*. [online], The New York Times, 2021. 05. 05. Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.]
- Court Places Medvedchuk under House Arrest: What is Happening?* [online], Ukraine Crisis, 2021. 05. 14. Forrás: uacrisis.org [2023. 01. 05.]
- Crowley, Michael (2022): *All Options Are Not on the Table as Biden Moves Troops Closer to Ukraine*. [online], The New York Times, 2022. 02. 05. Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.]
- Defense Chief Ends Large-Scale Drills in Russia's South After Goals Achieved*. [online], TASZSZ, 2021. 04. 22. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.]
- Documentos entregados por la OTAN y EE UU en respuesta al tratado que les presentó Rusia el 17 de diciembre de 2021*. [online], El País, 2022. 02. 02. Forrás: elpais.com
- Drills of Russia's Strategic Nuclear Forces to be Held in Early 2022, Source Says*. [online], TASZSZ, 2022. 01. 03. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.]
- Fearon, James D. (1997): *Signaling Foreign Policy Interests: Tying Hands versus Sinking Costs*. *The Journal of Conflict Resolution*, 41(1), 68–90. Online: <https://doi.org/10.1177/0022002797041001004>
- Fresh Sentinel-1 SAR-imagery of Sevastopol, at 1536z today, shows that a number of BLKFLT ships have gone to sea since yesterday*. [online], The Lookout Twitter-fiók, 2022. 02. 14. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Frolov, Vlagyimir (2021a): *Финляндизация Украины. О чем на самом деле «историческая» статья Путина (и два телеинтервью)*. [online], Republik, 2021. 07. 19. Forrás: republic.ru [2023. 01. 05.]
- Frolov, Vlagyimir (2021b): *Сдерживай и вовлекай. Зачем Нуланд приезжала в Москву и как она будет давить на Киев*. [online], Republik, 2021. 10. 14. Forrás: republic.ru [2023. 01. 05.]
- Frolov, Vlagyimir (2021c): *Много, громко, в спешке. Как Россия могла бы договориться с НАТО*. [online], Carnegie, 2021. 12. 16. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.]
- Frolov, Vlagyimir (2021d): *Can Russia and NATO Come to an Agreement?* [online], Carnegie, 2021. 12. 22. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.]
- Gelman, Vlagyimir (2022): *Когда поражения полезны?* [online], Vlagyimir Gelman Telegram csatornája, 2022. 11. 03. Forrás: t.me [2023. 01. 05.]
- Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.

- Gressel, Gustav (2021a): *Russia's Military Movements: What They Could Mean for Ukraine, Europe, and NATO*. [online], European Council on Foreign Relations, 2021. 11. 17. Forrás: ecfre.eu [2023. 01. 05.]
- Gressel, Gustav (2021b): *War of Unreality: Why Russia is Threatening to Escalate the Ukraine Conflict*. [online], European Council on Foreign Relations, 2021. 04. 14. Forrás: ecfre.eu [2023. 01. 05.]
- Harris, Shane et al. (2022): *Road to War: U.S. Struggled to Convince Allies, and Zelensky, of Risk of Invasion*. [online], The Washington Post, 2022. 08. 16. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.]
- Here is an updated map of Russian Combined Arms Armies' (CAA) presence near Ukraine*. [online], Konrad Muzyka Twitter-fiókja, 2022. 02. 05. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Hill, Fiona – Stent, Angela (2022): *The World Putin Wants. How Distortions About the Past Feed Delusions About the Future*. [online], Foreign Affairs, 2022. 08. 25. Forrás: foreignaffairs.com [2023. 01. 05.]
- How Big is Russia's Military Build-up around Ukraine?* [online], The Economist, 2022. 01. 31. Forrás: economist.com
- It's certainly meant to send a signal when RU deploys its most advanced strike weapon Kinzhal forward to Kaliningrad. There are only a few of them, and half of them are now said to be in Kaliningrad*. [online], Carl Bildt Twitter-fiókja, 2022. 02. 08. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Jórárt Krisztián (2021): *A Biden-adminisztráció első fél évének Oroszország-politikája. Nemzet és Biztonság*, 14(2), 3–15. Online: <https://doi.org/10.32576/nb.2021.2.1>
- Jórárt Krisztián (2022): *A Moszkva által követelt biztonsági garanciákról*. [online], SVKI Elemzések, 2022/1. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2023. 01. 05.]
- Kabanenko, Ihor (2017): *Rekindled Train Wagon Debate Calls Into Question Planned Size for 'Zapad 2017' Exercise*. [online], Jamestown, 2017. 02. 22. Forrás: jamestown.org [2023. 01. 05.]
- Kanet, Roger E. – Moulioukova, Dina (2021): *Russia and the World in the Putin Era. From Theory to Reality in Russian Global Strategy*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9781003190417>
- Khurshudyan, Isabelle – Sonne, Paul – Morgunov, Serhiy – Hrabchuk, Kamila (2022): *Inside the Ukrainian Counteroffensive that Shocked Putin and Reshaped the War*. [online], The Washington Post, 2022. 12. 29. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.]
- Kiss Csaba (2022): *Sz. Bóró Zoltán: Putyin súlyos tragédiába vitte Oroszországot*. [online], Portfolio, 2022. 03. 17. Forrás: portfolio.hu [2023. 01. 05.]
- Kofman, Michael – Lee, Rob (2022): *Not Built for Purpose: The Russian Military's Ill-fated Force Design*. [online], War on the Rocks, 2022. 06. 02. Forrás: warontherocks.com [2023. 01. 05.]
- Lasserre, Isabelle (2022): *Crise en Ukraine: Emmanuel Macron en première ligne face à Vladimir Poutine*. [online], Le Figaro, 2022. 02. 07. Forrás: lefigaro.fr [2023. 01. 05.]
- Lee, Rob (2021): *Russia's Coercive Diplomacy. Why did the Kremlin Mass Its Forces Near Ukraine?* [online], Foreign Policy Research Institute, 2021. 08. Forrás: fpri.org [2023. 01. 05.]
- Lee, Rob – Kofman, Michael (2022): *How the Battle for the Donbas Shaped Ukraine's Success*. [online], Foreign Policy Research Institute, 2022. 12. 23. Forrás: fpri.org [2023. 01. 05.]
- Lenthár Balázs (2022): *Megtörhető egy nép ellenállása a háterszág pusztításával?* [online], HVG360, 2022. 12. 14. Forrás: hvg.hu
- Lo, Bobo (2022): *Rewinding the Clock? US-Russia Relations in the Biden Era*. [online], Ifri, 2022. 02. Forrás: ifri.org [2023. 01. 05.]
- Looks like a forward deployment site for VKS helicopters in Belgorod Oblast, which borders Ukraine*. [online], Guy Plopsky Twitter-fiókja, 2022. 02. 13. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Lukjanov, Fjodor (2021): *US & NATO Won't Accept Russia's Security Demands, So What Next?* [online], Russia in Global Affairs, 2021. 12. 21. Forrás: globalaffairs.ru [2023. 01. 05.]
- Marson, James (2022): *Putin Thought Ukraine Would Fall Quickly. An Airport Battle Proved Him Wrong*. [online], The Wall Street Journal, 2022. 03. 03. Forrás: wsj.com [2023. 01. 05.]
- Mearsheimer, John. J. (2014): *Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault. The Liberal Delusions That Provoked Putin*. [online], Foreign Affairs, 2014. 08. 18. Forrás: foreignaffairs.com [2023. 01. 05.]
- Medvedyev, Dmitrij (2021): *Почему бессмысленны контакты с нынешним украинским руководством. Пять коротких полемических тезисов*. [online], Kommerszant, 2021. 10. 11. Forrás: kommersant.ru [2023. 01. 05.]

- Michael Kofman, an Expert on Russia's Armed Forces, Explains Why the Kremlin will Seek Regime Change in Ukraine.* [online] Economist, 2022. február 23. Forrás: economist.com [2023. 01. 05.]
- Miller, Christopher (2019): *Explainer: What Is The Steinmeier Formula – And Did Zelenskiy Just Capitulate To Moscow?* [online], Radio Free Europe Radio Liberty, 2019. 10. 02. Forrás: rferl.org [2023. 01. 05.]
- Miller, Greg – Belton, Catherine (2022): *Russia's Spies Misread Ukraine and Mised Kremlin as War Loomed.* [online], The Washington Post, 2022. 08. 19. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.]
- Muzyka, Konrad (2021): *Russian Land Forces' Movements in October.* [online], Rochan Consulting, 2021. 10. 31. Forrás: rochan-consulting.com
- My vision isn't what it used to be, but is that a field hospital...* [online], Michael Kofman Twitter-fiókja, 2022. 02. 10. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- NATO (1995): *Study on NATO Enlargement.* [online], 1995. 09. 03. Forrás: nato.int [2023. 01. 05.]
- NATO (2020): *NATO Recognises Ukraine as Enhanced Opportunities Partner.* [online], 2020. 06. 12. Forrás: nato.int [2023. 01. 05.]
- NATO (2022): *Press Conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg Following the Meeting of the NATO-Russia Council.* [online], 2022. 01. 12. Forrás: nato.int [2023. 01. 05.]
- Naylor, Brian (2021): *Biden Warns Putin He'll Face Tough Sanctions If Russia Invades Ukraine.* [online], NPR, 2021. 12. 07. Forrás: npr.org [2023. 01. 05.]
- NEW@Maxar satellite images show 32 Su-25 ground attack aircraft helicopters, an S-400 air defense unit, ground force equipment & UAV/drone unit at Luninets airfield in Belarus, just 30 miles north of Ukraine border.* [online], Christopher Miller Twitter-fiókja, 2022. 02. 18. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- New satellite images from February 15th of Belgorod border regions near Ukraine showing 3 new helicopter ports with dozens of helicopters established over the last few days (week?). This doesn't include Bryansk, Kursk, Belarus or Crimea.* [online], ELINT News Twitter-fiók, 2022. 02. 18. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Normandy Format Talks in Berlin End without Results, Kremlin Official Says.* [online], TASZSZ, 2022. 02. 11. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.]
- Not showing the amphibious warfare ships, but for interest, Northern Fleet's Ropucha-class ships Georgy Pobedonosets (016) and Olenegorsky Gornyak (012). And Ivan Gren-class ship Pyotr Morgunov (017) In Dardanelles, Feb 9.* [online], H I Sutton Twitter-fiók, 2022. 02. 10. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- On Monday, we spotted a video of a train carrying trucks and Tigr armored cars somewhere in Russia. We logged in to GdeVagon railcar tracking database – only to find our account effectively blocked.* [online], Conflict Intelligence Team Twitter-fiók, 2021. 12. 01. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Orosz és ukrán gazdasági helyzet, európai gázellátás vs. szankciók – Deák András.* [online], Inforádió Aréna, 2022. 07. 27. Forrás: youtube.com [2023. 01. 05.]
- Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériuma (é. n.): *Совместное оперативное учение «Союзная решимость-2022».* [online], Forrás: mil.ru [2023. 01. 05.]
- Paris "Normandie" Summit.* [online], Élysée Palota, 2019. 12. 09. Forrás: elysee.fr
- Phalnikar, Sonia (2022): *Behind the Scenes in Macron's War Diplomacy.* [online], Deutsche Welle, 2022. 07. 01. Forrás: dw.com [2023. 01. 05.]
- Poliscsuk, Olha – Holcomb, Franklin (2020): *Breaking the Pattern: The Relative Success of the Latest Ceasefire Agreement in Ukraine.* [online], Armed Conflict Location & Event Data Project, 2020. 11. 24. Forrás: acledata.com [2023. 01. 05.]
- President of Russia (2021): *Article by Vladimir Putin "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians".* [online], 2021. 07. 12. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.]
- President of Russia (2022): *Meeting with Foreign Minister Sergei Lavrov.* [online], 2022. 02. 14. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.]
- President of Russia (2022): *News Conference Following Russian-German Talks.* [online], 2022. 02. 15. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.]
- Rác András (2020): *Oroszország biztonságpolitikai törekvései a posztsovjét térségben.* [online], SVKK Védelmi Tanulmányok, 2020/3. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2023. 01. 05.]
- Raphelson, Samantha (2019): *Russia and Ukraine Conduct Prisoner Exchange, Renewing Hopes for Talks.* [online], NPR, 2019. 09. 07. Forrás: npr.org [2023. 01. 05.]

- Readout of President Biden's Video Call with President Vladimir Putin of Russia.* [online], The White House, 2021. 12. 07. Forrás: whitehouse.gov [2023. 01. 05.]
- Remarks by President Biden in Press Conference.* [online], The White House, 2021. 06. 16. Forrás: whitehouse.gov [2023. 01. 05.]
- Rubin, Mihail – Szuharev, Dmitrij – Maglov, Mihail – Badanin, Roman (2022): *Investigation for Vladimir Putin's 70th Birthday.* [online], Proekt, 2022. 04. 01. Forrás: proekt.media [2023. 01. 05.]
- Russia Does Not Need Normandy Quartet's Meeting for Meeting's Sake – Lavrov.* [online], TASZSZ, 2021. 09. 06. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.]
- Russia Notifies US of Its Annual Nuclear Exercise, Grom.* [online], Meduza, 2022. 10. 26. Forrás: meduza.io [2023. 01. 05.]
- Russian Preparations for Possible Large Scale Attack on Ukraine.* [online], Conflict Intelligence Team, 2022. 02. 14. Forrás: citeam.org [2023. 01. 05.]
- Russian Troop Concentration Near Ukraine: End-of-Year Update.* [online], Conflict Intelligence Team, 2021. 12. 30. Forrás: citeam.org [2023. 01. 05.]
- Russia Publishes Ukraine-Related Diplomatic Correspondence with France, Germany.* [online], Euractiv, 2021. 11. 18. Forrás: euractiv.com [2023. 01. 05.]
- Russia's Agreements with US and NATO should be Considered as Package – Senior Diplomat.* [online], TASZSZ, 2021. 12. 17. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.]
- Russia-Ukraine Tensions: UK Warns of Plot to Install pro-Moscow Ally.* [online], BBC, 2022. 01. 23. Forrás: bbc.com [2023. 01. 05.]
- Russia Won't 'Wait Forever' over Security Demands.* [online], Reuters, 2022. 01. 15. Forrás: youtube.com [2023. 01. 05.]
- Sanger, David E. – Troianovski, Anton (2022): *U.S. Intelligence Weighs Putin's Two Years of Extreme Pandemic Isolation as a Factor in His Wartime Mind-Set.* [online], 2022. 03. 05. The New York Times, Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.]
- Schwirtz, Michael – Troianovski, Anton – Al-Hlou, Yousur – Froliak, Masha – Entous, Adam – Gibbons-Neff, Thomas (2022): *How Putin's War in Ukraine Became a Catastrophe for Russia.* [online], The New York Times, 2022. 12. 16. Forrás: nytimes.com [2023. 01. 05.]
- Sentinel-2 Imagery from Today of the Garrison Belonging to Rosgvardiias 50th Separate Operational Brigade.* [online], The Lookout Twitter-fiók, 2021. 11. 11. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Snyder, Timothy (2022): *Ukraine Holds the Future. The War Between Democracy and Nihilism.* [online], Foreign Affairs, 2022. 09. 06. Forrás: foreignaffairs.com [2023. 01. 05.]
- Sonne, Paul – Dixon, Robyn – Stern, David L. (2021): *Russian Troop Movements Near Ukraine Border Prompt Concern in U.S., Europe.* [online], The Washington Post, 2021. 10. 30. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.]
- Sonne, Paul – Khurshudyan, Isabelle – Morgunov, Serhiy – Khudov, Kostiantyn: (2022): *Battle for Kyiv: Ukrainian Valor, Russian Blunders Combined to Save the Capital.* [online], The Washington Post, 2022. 08. 24. Forrás: washingtonpost.com [2023. 01. 05.]
- Starr, Barbara (2022): *US Military Seeks Communication Line with Russia to Avoid a Miscalculation Near Ukraine.* [online], CNN, 2022. 02. 26. Forrás: cnn.com [2023. 01. 05.]
- Starr, Barbara – Herb, Jeremy (2022): *US Places up to 8,500 Troops on Alert for Possible Deployment to Eastern Europe amid Russia Tensions.* [online], CNN, 2022. 01. 24. Forrás: cnn.com [2023. 01. 05.]
- Stewart, Phil – Antonov, Dmitry (2022): *Biden Orders Nearly 3,000 U.S. Troops to Eastern Europe to Counter Russia.* [online], Reuters, 2022. 02. 03. Forrás: reuters.com [2023. 01. 05.]
- Stewart, Phil – Soldatkin, Vladimir – Marrow, Alexander (2022): *Russian Buildup at Ukraine Border Includes Blood for Wounded, U.S. Officials Say.* [online], Reuters, 2022. 01. 29. Forrás: reuters.com [2023. 01. 05.]
- Sz. Bíró Zoltán (2020): *A történelem ígétében: az emlékeztetpolitika fordulatai Gorbacsovtól Putyinig.* [online], Történelemtanárok Egylete, 2020. 11. 23. Forrás: tte.hu [2023. 01. 05.]
- Sz. Bíró Zoltán (2021): *Putyin, a történész. Ukránok márpedig nincsenek.* [online], Qubit, 2021. 07. 09. Forrás: qubit.hu [2023. 01. 05.]

- Sz. Bíró Zoltán (2022): *Az orosz befolyás gyengülése a posztsovjét térségben*. [online], Élet és Irodalom, 2022. 12. 22. Forrás: es.hu [2023. 01. 05.]
- Szorokin, Olekszij (2021): *Zelensky Bans Media Empire Associated with Putin's Friend Medvedchuk*. [online], Kyiv Post, 2021. 02. 03. Forrás: kyivpost.com [2023. 01. 05.]
- Szuszlov, Dmitrij (2021): *New Paradigm of US Foreign Policy and Relations with Russia*. [online], Valdaj Klub, 2021. 11. 17. Forrás: valdaiclub.com
- The Conflict with Ukraine*. [online], Levada, 2022. 04. 11. Forrás: levada.ru [2023. 01. 05.]
- This area in southeastern Belarus does not match any of the training grounds announced for the Russia-Belarus snap exercise*. [online], Conflict Intelligence Team Twitter-fiókja, 2022. 01. 19. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- Timeline – EU Restrictive Measures against Russia over Ukraine*. [online], Európai Tanács, 2022. 12. 16. Forrás: consilium.europa.eu [2023. 01. 05.]
- Trade Registers*. [online], SIPRI, Forrás: sipri.org
- Trenyin, Dmitrij – Csernyenko, Jelena (2022): *Are We On the Brink of War? An Interview With Dmitri Trenin*. [online], Carnegie, 2022. 01. 29. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.]
- Update: yet another video shows T-72B3 tanks on a train*. [online], Conflict Intelligence Team Twitter-fiókja, 2021. 04. 04. Forrás: twitter.com [2023. 01. 05.]
- US Reacted Negatively to Russia's Key Demand on Indivisible Security – Lavrov*. [online], TASZSZ, 2022. 02. 01. Forrás: tass.com [2023. 01. 05.]
- U.S.-Russian Security Talks: What We Know*. [online], The Moscow Times, 2022. 01. 11. Forrás: themoscowtimes.com [2023. 01. 05.]
- U.S. to Share Moscow's Security Proposals with Allies amid Standoff*. [online], Reuters, 2021. 12. 15. Forrás: reuters.com [2023. 01. 05.]
- Vaszilcsuk, Tatyana (2017): «Бжезинский был нашей занимательной геополитикой» Глеб Павловский и Василий Жарков на смерть Збигнева Бжезинского. [online], Novaja Gazeta, 2017. 05. 27. Forrás: novayagazeta.ru [2023. 01. 05.]
- Volkov, Gyenisz – Kolesznyikov, Andrej (2022): *My Country, Right or Wrong: Russian Public Opinion on Ukraine*. [online], Carnegie, 2022. 09. 07. Forrás: carnegieendowment.org [2023. 01. 05.]
- Zabrodskyi, Mykhaylo – Watling, Jack – Danylyuk, Oleksandr V. – Reynolds, Nick (2022): *Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February–July 2022*. [online], RUSI, 2022. 11. 30. Forrás: rusi.org [2023. 01. 05.]
- Zavadszkaja, Margarita (2022): *On the Harmfulness of Russian Polls*. [online], Ridl, 2022. 05. 04. Forrás: ridl.io
- Анти-Россия. А это что-то плохое? Meduza Signal hírlevél. 2022. november 16.
- В промежутке с 16.01.2022 по 21.01.2022 на территорию Республики Беларусь, в рамках проведения совместных стратегических учений [online], Belarus vasutasok közösségének Telegram-csatornája, 2022. 01. 21. Forrás: t.me [2023. 01. 05.]
- Громадська думка про ситуацію на Донбасі та шляхи відновлення суверенітету України над окупованими територіями (соціологія)*. [online], Razumkov Központ, 2019. 10. 11. Forrás: razumkov.org.ua [2023. 01. 05.]
- Патрушев допустил повторение афганского сценария на Украине* [online], Izvesztijja, 2021. augusztus 19. Forrás: iz.ru
- Посол США передал в МИД РФ ответ на российские требования о гарантиях безопасности*. [online], Kommerszant, 2022. 01. 26. Forrás: kommersant.ru [2023. 01. 05.]
- Президент России (2021): *Расширенное заседание коллегии МИД. Владимир Путин принял участие в расширенном заседании коллегии Министерства иностранных дел*. [online], 2021. 11. 18. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.]
- Президент России (2022): *Учение сил стратегического сдерживания*. [online], 2022. 02. 19. Forrás: kremlin.ru [2023. 01. 05.]